

ผลการดำเนินงานกิจกรรม

1. นักวิจัยและทีมงานทั้งที่เป็นคนนอกชุมชนและในชุมชนเข้าใจและเรียนรู้ถึงวิถีชีวิต วิถีคิด กระบวนการ โครงสร้างต่างๆของกลุ่มต่างๆที่มีในชุมชน
2. ผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นเยาวชนที่เป็นผู้ช่วยสัมภาษณ์และเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีคิด วิธีการทำงานของผู้ใหญ่ในชุมชนของตนมากขึ้น รวมทั้งได้ทักษะในการจัดประเด็นที่สำคัญต่างๆ
3. ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ที่มีบทบาทหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับป่าดงใหญ่ บางครั้งก็สัมภาษณ์ไม่ได้ทั้งหมด ต้องเปลี่ยนเป้าหมาย ซึ่งก็ต้องนัดหมายใหม่
4. แบบสัมภาษณ์เจาะลึกมีรายละเอียดมาก จึงจำเป็นต้องซักซ้อมความเข้าใจกับทีมวิจัยทั้งหมด ก่อนลงการสัมภาษณ์ ไม่เช่นนั้นจะเกิดความคลาดเคลื่อน
5. ชาวบ้านที่ถูกระบุขอสัมภาษณ์ (เป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ) จะมีความภาคภูมิใจและต้องการให้ข้อมูลพร้อมความคิดเห็นต่างๆมาก
6. ผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นเยาวชนในหมู่บ้านสามารถทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์เจาะลึกและบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์ได้อย่างละเอียดและครบถ้วน

4.2 ศักยภาพชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากการลงสำรวจพื้นที่ป่าดงใหญ่และวิเคราะห์ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการประยุกต์คู่มือการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวของ ดร.ดรชนี เอมพันธุ์ มาใช้ในการวิเคราะห์หามีผู้เข้าร่วมสำรวจ 19 คน สามารถนำข้อมูลเสนอได้ดังนี้

4.2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านวังอ้อเป็นชุมชนที่มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี 33 กิโลเมตร ในรัศมี 10 กิโลเมตร ของบ้านวังอ้อมีแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง คือ บ้านปะอาว ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีการทำเครื่องทองเหลืองและทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย ศิลปะพื้นบ้านอีสาน

พระธาตุสวนตาล

ตั้งอยู่ที่วัดสวนตาล บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพระธาตุเก่าแก่ที่สร้างขึ้นพร้อมกับพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เมื่อเกิดเหตุการณ์พระธาตุทรุดเสียหายในปีเดียวกันนั้น พระธาตุสวนตาลก็เกิดการทรุดตัวเช่นกัน ชาวบ้านให้ความเคารพและศรัทธา

ธรรมาสน์สิงห์

เป็นศิลปกรรมปูนปั้น ศิลปะไทย-ญวน ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน อายุประมาณ 50 ปี ใช้สำหรับนั่งเทศน์ของพระสงฆ์ ฐานล่างเป็นปฏิมากรมรูปสิงห์ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความเชื่อเรื่องสิงห์ ที่เป็นสัตว์ที่แสดงถึงการมีพลังอำนาจ เป็นศิลปกรรมที่หาดูยาก กรมศิลปากรจึงขึ้นทะเบียนอนุรักษ์ไว้

วิทยาลัยเกษตรกรรมหนองซอน

ตั้งอยู่ที่บ้านหนองซอน ตำบลหนองซอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นสถานที่ที่มีบึงขนาดใหญ่ ที่มีนกเป็นน้ำจำนวนมากมาอาศัยอยู่เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน มีความสวยงามบรรยากาศสดชื่น ร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้ใหญ่น้อยมากมาย

4.2.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

ป่าชุมชนบ้านวังอ้อหรือป่าดงใหญ่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติประเภทของป่าไม้ธรรมชาติฐาน ชุมชนวัฒนธรรม ลำน้ำ เส้นทางธรรมชาติและสัตว์ป่า มีลักษณะเด่นของพื้นที่ คือ มีป่าชุมชนที่ล้อมรอบด้วยลำเซบาย ซึ่งมีเกาะแก่งที่สวยงาม น้ำไม่ลึก มีน้ำตลอดปี เป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา จากป่าที่เคยถูกทำลายจนกลับฟื้นเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของพันธุ์ไม้ ทั้งพันธุ์ไม้พื้นเมืองและสมุนไพร มีกฎระเบียบของป่าชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดและร่วมกันปฏิบัติตาม ภายในหมู่บ้านมีศูนย์สาธิตการตลาดที่เกือบทุกหลังคาเรือนเป็นสมาชิกมีสินค้ามากมายจำหน่าย ในป่ายังมีผัก ผลไม้พื้นบ้านตามฤดูกาลตลอดทั้งปี เช่น มะม่วง มะม่วงป่า หมากผีผวน หมากคายข้าว หมากบก หมากม่วย ไช้ผดแดง จิ้งหรีด ฯลฯ

สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีในป่าดงใหญ่ก็คือ แนวกันไฟซึ่งเป็นถนนดินที่รถไถนาเดินตามสามารถผ่านไปได้ ศาลาพักผ่อนน้อยจำนวน 13 หลัง ป้ายบอกทางและจุดฐานความรู้ต่างๆ ห้องน้ำ 2 จุด บริเวณใกล้กับลำเซบายจะมีพื้นที่โล่งเหมาะสำหรับการกางเต้นท์พักผ่อนได้ สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการดูแลอยู่ในระดับปานกลาง ชาวบ้านที่เข้าไปเก็บของป่าและลาดตระเวนเป็นผู้ใช้ประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ มีสภาพที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ ใช้วัสดุในท้องถิ่นและบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปะของท้องถิ่น เช่น ตุ่มน้ำดื่ม ศาลามุงแฝก

ในส่วนของคุณภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีลำน้ำขนาดเล็ก มีเกาะแก่งภูมิทัศน์ที่สวยงามมีป่าที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ อากาศภายในป่าถ่ายเทได้ดี มีลมอ่อนๆพัดเป็นระยะๆสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ มีร่องรอยของการถูกทำลายในอดีต เช่น การเผาถ่าน ตัดไม้รื้อหนุ่ขึ้นเป็นจำนวนมาก มีโอกาสเห็นสัตว์ป่าขนาดเล็กอยู่โดยทั่วไป เช่น กระรอก กระแต ไก่ป่า นก และมีเสียงของไก่ป่า นกร้องเป็นช่วงๆ มีขนาดของพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นเกมสกี พักค้างแรม ฯลฯ มีพื้นที่ค่อนข้างมากสำหรับรองรับการขยายตัวได้ในอนาคต ภายในป่ามีร่มเงาของไม้ผลัดใบ มากกว่า 40 % มีพืชคลุมดินที่มีความหลากหลายหนาแน่นตลอด ลำเซบายจะมีหาดทรายขาวสะอาดสามารถทำกิจกรรมได้ สีของน้ำในลำเซบายในช่วงของหน้าแล้งจะใสสะอาดมากเหมาะสำหรับการเล่นน้ำ

4.2.3 การประเมินปัจจัยสำหรับจำแนกประเภทของแหล่งนันทนาการ

ในการเดินทางและการเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวบ้านวังอ้อมมีความสะดวก จากตัวเมืองถึงปากทางเข้าหมู่บ้าน 33 กิโลเมตร จากนั้นจะมีถนนลาดยาง 2 เลนจนถึงหมู่บ้าน มีรถประจำทางวิ่งผ่านเป็นระยะๆ จากหมู่บ้านถึงป่าชุมชนดงใหญ่ประมาณ 3 กิโลเมตร จะเดินเท้าหรือใช้รถไถนาเดินตาม (รถแต๊กๆ) ใช้เวลาไม่เกิน 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง เส้นทางเดินในป่าเป็นแนวกันไฟซึ่งชาวบ้านดูแลทำความสะอาดเป็นประจำอยู่แล้ว ภายในป่ามีหลายเส้นทางด้วยกันทั้งรอบป่าและภายในป่ามีการปลูกต้นไม้ ดอกไม้เสริมบ้างบางเส้นทางที่ไม่ถูกทำลายไปมาก

โดยปกติจะมีนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในละแวกพื้นที่ใกล้เคียงและในตัวจังหวัดบางส่วนเข้ามาเที่ยวในเดือน มกราคม – พฤษภาคม แต่จะมีคนมากในช่วง มีนาคม – เมษายน ส่วนใหญ่ลงเล่นน้ำที่ลำเซบาย โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ กลุ่มที่มาศึกษาดูงานเรื่องป่าชุมชนก็จะมา 20 – 50 คณะตลอดทั้งปี ฤดูฝนจะเป็นช่วงที่มีคนมาน้อยที่สุด

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมาพบว่าขยะยังเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือการที่นักท่องเที่ยวส่งเสียงดัง รบกวนกลุ่มที่มาเที่ยว ที่ต้องการความสงบและมีบางส่วนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ส่วนผลกระทบของนักท่องเที่ยวที่มีต่อป่าชุมชนโดยตรงก็คือการที่ลูกไม้หรือต้นไม้เล็กถูกเหยียบและสัตว์ป่าถูกรบกวนทำให้ตกใจ เช่น ไก่ป่า นกกาเหว่า

4.2.4 การกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมของการจัดการและใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

จากการประเมินศักยภาพทั้งหมดพบว่ากิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับพื้นที่ คือ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และการพักผ่อนในป่า ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวประเภทเข้าไปเย็นกลับได้ไม่เกิน 100 คนต่อวัน และประเภทพักผ่อนในป่าไม่ควรเกิน 20 – 30 คน ต่อคืน เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของอาหารและการรักษาความปลอดภัย

สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต้องมีให้เพียงพอคือ ถังขยะ ห้องสุขา ป้ายบอกทาง ป้ายบอกชื่อต้นไม้ รวมทั้งม้านั่งธรรมชาติในบางจุด

4.2.5 การวิเคราะห์ภาพรวมของป่าชุมชนดงใหญ่และหมู่บ้านวังอ้อม

พบว่าจุดท่องเที่ยวที่สำคัญก็คือ สภาพป่าที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เช่น ซากเตาถ่าน เถาวัลย์ใหญ่น้อยมากมาย สมุนไพรที่เป็นยาแผนโบราณ เช่น สามสิบกลีบ ขมิ้นเครือ ว่านแมงมุม หญ้าหนวดแมว ฯลฯ จอมปลวกขนาดใหญ่ จนปัจจุบันเป็นป่าที่ร่มรื่น หลากหลายพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าที่มีขนาดเล็ก เช่น กระรอก กระแต ไก่ป่า นกต่างๆ และล้อมรอบด้วยเกาะแก่งของลำเซบายที่มีแก่งเสียด แก่งตาด แก่งงู แก่งหัวดอน วังฟ้าเหลื่อม อยู่รายรอบ

จากการวิเคราะห์ร่วมกันของนักวิจัยและชาวบ้านถึงความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยว โดยการใช้กระบวนการ SWOL (SWOL ANALYSIS) พบว่า

จุดแข็ง ที่สุดของชุมชน คือ ชุมชนบ้านวังอ้อมมีความเข้มแข็ง สามัคคี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่เข้มแข็ง ศูนย์สาธิตการตลาดที่มีการปันผลกำไรทุกปี มีโครงการประมงหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ มีรถอีแต็ก (รถไถนาเดินตาม) ที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวได้ รวมทั้งมีรถจักรยานของส่วนกลาง 15 คัน สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวได้ และมีป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในป่าเช่น ศาลา ห้องน้ำ รวมทั้งสัตว์ป่าและพันธุ์พืชมากมายได้รับรางวัลและธงพระราชทาน "พิทักษ์ป่า รักษาชีวิต" จากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

จุดอ่อน ของชุมชนในระยะเริ่มแรกที่วิเคราะห์ร่วมกันคือในพื้นที่ป่าไม่มีไฟฟ้า น้ำดื่ม ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง ที่หึ่งขยะ สถานที่กางเต็นท์ เอกสารเผยแพร่ แต่ในขณะดำเนินการหารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนก็พยายามแก้จุดอ่อนต่างๆ จนหมด เหลือเฉพาะไฟฟ้าซึ่งเป็นมติของชาวบ้านที่ไม่โยงสายไฟฟ้าเข้าป่าเพื่อความเป็นธรรมชาติเพราะปากก็คือป่า

โอกาส มีค่อนข้างสูงเนื่องจากบ้านวังอ้อมเดิมเป็นหมู่บ้านที่มีผู้มาศึกษาดูงานในส่วนของการอนุรักษ์และความเข้มแข็งของชุมชนในกิจกรรมต่างๆ อยู่แล้ว รวมทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก การคมนาคมสะดวก

ข้อจำกัด ในฤดูฝนจะเป็นช่วงที่ป่ามีขุมมาก น้ำขุ่นไม่สามารถเล่นน้ำได้

ผลการดำเนินกิจกรรม

1.แบบประเมินมีความละเอียดมากเกินไปทำให้ผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นชาวบ้านใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจเป็นเวลานาน

2.ระยะทางที่ลงสำรวจร่วมกับของนักวิจัย กลุ่มชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ 5 คน ได้มีการ วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนกันตลอดเวลาในแต่ละจุดที่เดินผ่าน

3.ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ ตั้งข้อสังเกตและเห็นความสำคัญและจำเป็นในการสำรวจ ศักยภาพ ของพื้นที่ก่อนทำกิจกรรมต่าง ๆ

4.ในการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพ ทำให้ชาวบ้านได้เห็นศักยภาพของชุมชนและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งมั่นใจในการพัฒนา การเปิดป่าดงใหญ่เป็นเส้นทางศึกษา ธรรมชาติ

5.จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อจำกัด และโอกาสของการท่องเที่ยวของป่าดงใหญ่ ที่ ประชุมมีมติให้ดำเนินการหารูปแบบต่อไป เนื่องจากประเมินแล้วพบว่า ชุมชนมี ศักยภาพและมีจุดเด่นใน หลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความสามัคคีของคนในชุมชน ในการดูแลรักษาป่า รวมทั้งธรรมชาติที่สวยงามที่ ได้รับการฟื้นฟูโดยชาวบ้านอย่างแท้จริง

นอกจากศักยภาพของป่าชุมชนดงใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีความเป็น ที่ น่าสนใจแล้วยังพบว่าจุดแข็งของชาวบ้านวังอ้อมที่มีความโดดเด่นก็คือความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งของบ้าน

วังอ้อ จึงมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นและยั่งยืน ดำเนินกิจกรรมมาจนถึงปัจจุบัน จนเป็นที่ศึกษาดูงานของคนหลายกลุ่ม หลายหมู่บ้าน ทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงและจังหวัดอื่นๆมากมาย เช่น กลุ่มกองทุนทำนบปลา กลุ่มกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด ฯลฯ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลไว้ในบริบทชุมชนแล้ว

4.3 การศึกษาดูงาน

ในการหารูปแบบการท่องเที่ยวของบ้านวังอ้อได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน 2 แห่ง
 แห่งที่ 1 ที่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูจินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีจุดเด่นที่เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวภูไท ชาวบ้านมีความพร้อมเพียง สามัคคี มีส่วนร่วมในกิจกรรมสูงมาก เช่น การให้การต้อนรับ การช่วยกันดูแลความสะอาด ระบบการจัดการที่ดีมาก มีการแบ่งงานชัดเจน การจัดสรรรายได้ให้ทุกคนเป็นธรรม

ผลจากการศึกษาดูงาน

คณะผู้ไปศึกษาดูงานได้ศึกษารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวได้เห็นการทำงานอย่างเป็นระบบมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามที่ใครจะรับผิดชอบไป เห็นการต้อนรับที่อบอุ่นและประทับใจและมีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง คณะผู้ไปศึกษาดูงานมาแล้วคิดว่าสามารถนำกลับมาใช้ได้ทั้งที่ป่าชุมชนดงใหญ่สามารถปรับใช้ได้ทั้งด้านการต้อนรับ ประเพณี วัฒนธรรม หน้าที่รับผิดชอบ การแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน โครงสร้างรูปแบบการจัดการบริหาร การประชาสัมพันธ์

แห่งที่ 2 ที่อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีจุดเด่นในเรื่องของเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมทั้งการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

ผลจากการศึกษาดูงาน

คณะวิจัยและชาวบ้านได้รับความรู้เรื่องการสร้างเส้นทางธรรมชาติ การสร้างจุดศึกษาธรรมชาติ ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้ รูปแบบการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมทั้งการต้อนรับที่ใจดีและเป็นสื่อหน้าที่ทำให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลหวงแหนทรัพยากรป่าที่สอดคล้องในเนื้อร้อง จนมีผลทำให้หมอลำในหมู่บ้านเกิดแรงบันดาลใจที่จะแต่งกลอนลำเพื่อป่าดงใหญ่ ซึ่งปัจจุบันได้นำบทกลอนป่าดงใหญ่มาต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย

4.4 การทดลองการท่องเที่ยว

จากการศึกษาดูงานทำให้เห็นรูปแบบ กระบวนการจัดการในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนจึงได้ร่วมกันกำหนดทิศทาง รูปแบบการท่องเที่ยวของชาวบ้านวังอ้อ โดยนำศักยภาพสิ่งดีที่มีในชุมชนเป็นตัวตั้ง บูรณาการไปกับความรู้ที่ได้รับจากที่ต่างๆมากำหนดทิศทาง รูปแบบ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ทรัพยากรที่มีอยู่ เมื่อได้รูปแบบ ทีมงาน กระบวนการทดลองการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้นโดยกำหนดให้มีการทดลอง 4 ครั้ง

โดยครั้งแรกนักท่องเที่ยวเป็นทีมนักวิจัย เจ้าหน้าที่ในส่วนราชการที่ชุมชนคุ้นเคย ชาวบ้านเยาวชน ซึ่งจะทำให้ทีมงานไม่เกร็งขณะบรรยาย ครั้งที่ 2 เป็นแบบเข้ามาเย็นกลับ กลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นนักศึกษาวิชาเอกการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จำนวน 25 คน ครั้งที่ 3 เป็นแบบพักค้างแรม นักท่องเที่ยวเป็นนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานี ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัดอุบลราชธานี ฯ จำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวให้ข้อเสนอแนะมากมาย บางอย่างก็สอดคล้องสามารถทำได้ เช่น ความสะอาดของแก้วนํ้าดื่ม การมีห้องสุขา การทำภาพประกอบ แต่บางอย่างก็ทำไม่ได้ เช่น การคิดราคาค่าท่องเที่ยวที่สูงขึ้นและเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเปิดป่าเพื่อขยายแนวคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ส่วนครั้งที่ 4 ชาวบ้านจัดการเองโดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาตามเอกสารเผยแพร่ที่วางแจกไว้ตามหน่วยงานต่างๆ เช่น ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ว่าการอำเภอเขื่องใน ฯลฯ การทดลองครั้งที่ 4 เป็นบทพิสูจน์ว่าชุมชนสามารถบริหารจัดการเองได้โดยไม่มีทีมวิจัยหลักอยู่ด้วยและมีกลุ่มนักท่องเที่ยว ชีอชมรมคนรักป่าไม่ได้ติดต่อเข้ามาท่องเที่ยว รวมทั้งมีการติดต่อของโรงเรียนบ้านเสียมทอง ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมในพื้นที่ให้จัดกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติและพักค้างแรม จึงเป็นการทดลองจัดการท่องเที่ยวที่สร้างความมั่นใจให้กับชุมชนในการที่จะเปิดพื้นที่ป่าชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้าน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมการทดลองการท่องเที่ยวครั้งที่ 1

- 1.ชาวบ้านมีความกระตือรือร้น คิดค้น รูปแบบ วิธีการ ที่จะใช้ในการท่องเที่ยว
- 2.ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความสามารถในการเล่าเรื่องการเรียนรู้เรื่องความในแต่ละฐาน
- 3.ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิได้มีโอกาสแสดงความสามารถในการแต่งกลอนลำเรื่องประวัติหมู่บ้านและการบรรยายเรื่องราวต่างๆ
- 4.ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นข้อสรุปจากชุมชน รวมทั้งแนวทางในการปฏิบัติในการท่องเที่ยว
- 5.องค์กร หน่วยงาน ให้ความสนใจชี้แนะและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- 6.ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นและกระตือรือร้นในการเตรียมตัวนำเสนอ
- 7.ชาวบ้านได้ฝึกฝนและทดลองการบรรยายและนำเสนอข้อมูลต่างๆต่อหน้าคนภายนอก
- 8.ได้รับคำชี้แนะที่น่าสนใจและเป็นข้อคิดจากที่ประชุมเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวที่จะต้องดำเนินการทดลองจัดในระยะที่ 2

9.กลุ่มองค์กรที่เข้าประชุมควรแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เข้าร่วมเป็นเกียรติและกลุ่มที่จะอยู่ได้ตลอดรายการจะได้เชิญได้ตรงตามเป้าหมาย

10.ขั้นตอนก่อนจะให้เสนอแนะถ้าหัวหน้าหน่วยงานได้มีโอกาสเข้าไปดูสถานที่จริงจะดีกว่าดูรูปภาพ (ถ้าเวลาไม่จำกัดควรมาก)

11. ปัญหาของกิจกรรมนี้อยู่ที่หัวหน้าส่วนราชการไม่มีเวลาที่จะเข้าไปในป่าดูสถานที่จริงแต่พึ่งจากการนำเสนอรูปภาพ วีดิทัศน์ ทำให้ข้อเสนอแนะได้จากประสบการณ์และการพบเห็นจากที่อื่นมากกว่า

12. ชาวบ้านและองค์กรต่างๆให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากทั้งการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยน

13. คณะกรรมการแกนนำของชุมชนมีความสามารถมากในการนำเสนอและความพร้อมในด้านความสามัคคีของชาวบ้าน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการทดลองการท่องเที่ยวครั้งที่ 2

1. นักวิจัยเกิดการเรียนรู้และเป็นโอกาสให้ได้ทำงานที่เป็นวิชาการผสมกันไปกับการปฏิบัติการ
2. ได้ค้นพบศักยภาพของชาวบ้านหลายคนที่มีความสามารถในการเป็นวิทยากรประจำฐาน เพียงแต่ต้องมีการพัฒนามากขึ้น
3. ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย
4. มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันในการทำกิจกรรม
5. ได้นำความรู้จากการไปศึกษาดูงานมาปรับใช้ในงานของตนเอง เช่น การเป็นวิทยากร การเตรียมความพร้อมของชุมชน
6. ได้แนวทางในการปรับปรุง พัฒนาครั้งต่อไป

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการทดลองการท่องเที่ยวครั้งที่ 3

1. ชาวบ้านมีการเตรียมความพร้อมมากขึ้น มีการรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
2. ชาวบ้านสามารถปฏิบัติการตามแผนที่วางเอาไว้ได้พอสมควร
3. ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นข้อสรุปจากนักท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางในการปฏิบัติในการท่องเที่ยว
4. การแสดงข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านยอมรับว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ถูกต้องเหมาะสมควรนำมาแก้ไขปรับปรุงในการทำงาน แต่บางเรื่องไม่เหมาะสมไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่ยินดีรับฟังข้อเสนอแนะ

5. ชาวบ้านเข้าใจและวิเคราะห์ผลการทดลองจัดการท่องเที่ยวของตนเองได้ ว่ามีข้อบกพร่องอะไรบ้างและจะแก้ไขอย่างไร

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการทดลองการท่องเที่ยวครั้งที่ 4

1. ชุมชนร่วมกันกำหนดแผนงาน รายละเอียดของกิจกรรมและแบ่งบทบาทหน้าที่กันรับผิดชอบและสามารถดำเนินงานได้ตามแผนที่วางไว้
2. มีการนำข้อสรุปจากผลการจัดการท่องเที่ยวครั้งที่ผ่านๆ มาเป็นข้อสังเกตในการวางแผนและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้ชาวบ้านมีทักษะและเทคนิคในการเล่าเรื่องตามฐานต่างๆ ได้ดีขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และเป็นเกณฑ์ในการจัดการในโอกาสต่อไป

4.5 การจัดการรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

ในการคิดอัตราค่าบริการได้มาจากการคำนวณค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งบางอย่างคงที่ เช่น กลองยาวหรือการรำของเยาวชน พานบายศรีสู่ขวัญ บางรายการค่าใช้จ่ายจะผันแปรกับจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น วิทยากร, เรือ, รถเด็กเต็ก, อาหาร ทีมวิจัยและชาวบ้านจึงได้ร่วมกันกำหนดค่าใช้จ่าย ดังนี้

1. ค่ากลองยาว 500-1,000 บาทต่อครั้ง
2. ค่าแสดงการฟ้อนรำของเยาวชน 10 คนๆละ 20-50 บาท (ชุดที่สวมใส่มีอยู่แล้ว)
3. ค่าพานบายศรีสู่ขวัญขนาดเล็ก 200 บาท ขนาดใหญ่ 300 บาท
4. วิทยากรชาวบ้าน, มัคคุเทศก์ 50-100 บาท
5. ค่าเรือ 50-100 บาท
6. ค่าอาหารมื้อละ 30 บาท

อัตราค่าบริการ

กำหนดค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่ายจริงและสรุปว่ารายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วควรจะหักเข้าเครือข่ายป่า เพื่อการดูแลรักษาป่า 20 – 25 % จึงได้อัตราค่าบริการดังนี้

1. แบบเบเข้ามาเย็นกลับ

จำนวน	1-10 คน	200 บาท
จำนวน	11-20 คน	150 บาท
จำนวน	21-50 คน	130 บาท
จำนวน	50 คนขึ้นไป	100 บาท

2. แบบพักค้างแรม

จำนวน	1-5 คน	400 บาท
จำนวน	6-9 คน	350 บาท
จำนวน	10-20 คนขึ้นไป	300 บาท

4.6 ผลจากการจัดการรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

จากการดำเนินกิจกรรมเปิดการท่องเที่ยว หลังจากเสร็จงานวิจัยและได้รูปแบบแล้วการจัดการรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวพบว่า

ผู้ที่เข้ามาในบ้านวังอ้อส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มาศึกษาดูงานเรื่องการจัดการทรัพยากรป่า และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมดมี 29 คณะ ส่วนใหญ่ (25คณะ) เป็นผู้มาศึกษาดูงานที่เป็นองค์กรชาวบ้านและนักวิชาการจะมีงบประมาณจำกัด จึงขอความอนุเคราะห์จากชุมชนให้ลดอัตราค่าบริการลงตามงบประมาณที่มี เช่น จากปกติ 150 บาท ลดเหลือ 120 บาท จึงทำให้อัตราค่าบริการที่กำหนดไว้ไม่สามารถจ่ายได้ตามที่กำหนดไว้ แต่มีบางรายการไม่สามารถลดได้ เช่น ค่าอาหาร ต่อคนๆละ 30 บาท ค่ามัคคุเทศก์เยาวชน 50-100 บาท เนื่องจากคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวต้องการดึงเยาวชนให้

ทำงานเกี่ยวกับป่าจึงให้เป็นค่าตอบแทน เพื่อดึงดูดให้เยาวชนสนใจและสนุกกับการทำงานป่าเพื่อสร้างจิตสำนึกความผูกพันในระยะยาว

ส่วนค่ารถแท็กซี่ ค่าวิทยากรชาวบ้าน ค่าดอกไม้ ค่ากลองยาว การแสดง เริ่ ก็ลดลงตามที่เงินเหลือในอัตราขั้นต่ำสุดที่กำหนดค่าใช้จ่ายไว้ และมีบางส่วนเหลือไว้สำหรับกองทุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 เดือนที่ผ่านมามีเงินกองกลาง 1,536 บาท ซึ่งคณะทำงานชาวบ้านเห็นว่ารายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยตรงแล้วน้อยมากไม่คุ้มค่าแรง แต่รายได้ทางอ้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนมีค่ามากทั้งที่วัดเป็นตัวเงินและจิตใจโดยแยกได้ ดังนี้

คุณค่าที่เป็นตัวเงิน เมื่อนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มผู้มาศึกษาดูงานเข้ามาในหมู่บ้านจะมีการใช้จ่ายเงินในร้านค้าของชาวบ้าน ศูนย์สาธิตการตลาด ซึ่งมีหุ้นของกองทุนป่าชุมชนอยู่ด้วยเงินทุกบาทที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายที่ศูนย์ฯ ก็จะแปลงเป็นปันผลตอบแทนเข้ากองทุนอนุรักษ์ป่าชุมชน ผลผลิตภัณท์ของชุมชนก็ถูกซื้อทำให้เกิดรายได้

คุณค่าด้านจิตใจ ชาวบ้าน คณะทำงาน รู้สึกภาคภูมิใจที่มีคนภายนอกให้ความสนใจเข้ามาท่องเที่ยว ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนของตน รวมทั้งได้เผยแพร่แนวคิด วิธีการดำเนินงานในเรื่องต่างๆ ทั้งการจัดการทรัพยากรป่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การดำเนินงานของกองทุนต่างๆ ในชุมชน

4.7 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ

จากการที่ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนและทรัพยากรป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อรวมทั้งการไปศึกษาดูงานทั้ง 2 แห่ง การทดลองการท่องเที่ยว 4 ครั้ง ทำให้เกิดองค์ความรู้ ความมั่นใจ ในการที่จะกำหนดทิศทางของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อโดย

1.รูปแบบการท่องเที่ยวแบบเข้ามาเยือนกลับ

กำหนดการและขั้นตอน

1.นักท่องเที่ยวลงจากรถ ชาวบ้านทำการต้อนรับโดยชบวนกลองยาวและมอบช่อดอกไม้ทำด้วยดอกไม้พื้นบ้าน

2.ผู้นำชุมชนกล่าวต้อนรับกล่าวแนะนำชุมชน

3.แสดงการเป่าแคน วัฒนธรรมพื้นบ้าน

4.ฉาย วิดีทัศน์ แนะนำหมู่บ้าน

5.ชาวบ้านนำนักท่องเที่ยวขึ้นรถแท็กซี่ เดินทางเข้าป่าชุมชนบ้านวังอ้อ ขณะอยู่ในรถให้วิทยากรบรรยายสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

6.เมื่อถึงจุดทางเข้าป่าชุมชน วิทยากรชาวบ้านกระจายอยู่ร่วมกับนักท่องเที่ยวเริ่มผลัดกันบรรยายจากฐานที่ 1-7 (อยู่ในบทบรรยายของชุมชน)

7.นักท่องเที่ยวรับประทานอาหารเที่ยงในพื้นที่ป่าชุมชน

8.เดินทางกลับศาลากลางบ้าน โดยรถแท็กซี่

9.ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ

10.นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

2.รูปแบบการท่องเที่ยวแบบพักค้างแรม

กำหนดการและขั้นตอน

13.00 – 13.30 น.	-ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ศาลากลางบ้าน -กล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว แนะนำชุมชน โดยการฉายวีดิทัศน์ -แสดงการเป่าแคนและดนตรีพื้นบ้าน
13.30 – 14.00 น.	-ขึ้นรถบรรทุกเดินทางเข้าป่าชุมชน
14.00 – 17.00 น.	-เดินป่าศึกษาธรรมชาติตามฐานต่างๆ
17.00 – 18.00 น.	-เดินทางถึงที่พักค้างแรม / พักผ่อนตามอัธยาศัย -นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำอาหาร
18.00 – 19.00 น.	-รับประทานอาหารร่วมกัน
19.00 - 21.00 น.	-นันทนาการ / เกมส์ / แสดงดนตรีพื้นบ้าน
21.00 น.	-เข้าที่พัก / พักผ่อนตามอัธยาศัย

เช้าวันรุ่งขึ้น

05.00 – 07.00 น.	-ตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัว -ชมพระอาทิตย์ขึ้นริมน้ำ -สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงลุ่มน้ำเขบาย
07.00 – 08.00 น.	-รับประทานอาหารร่วมกัน
08.00 – 10.00 น.	-นั่งเรือร่อนลำนํ้าลำเขบาย -เดินทางเข้าหมู่บ้านชมวิถีชีวิตชุมชน -เยี่ยมชมกลุ่มจิ้งหรีด ศูนย์สาธิตการตลาด
10.00 – 10.30 น.	-บายศรีสู่ขวัญ -กล่าวขอบคุณนักท่องเที่ยว -นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

จัดกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็น 4 กลุ่ม คือ ประชาชนทั่วไป ผู้มาศึกษาดูงาน เด็ก เยาวชน ผู้มาพักค้างแรม รูปแบบการท่องเที่ยวมี 2 รูปแบบ 1.เข้ามาเย็นกลับ 2.พักค้างแรม

รูปแบบการต้อนรับ เมื่อนักท่องเที่ยวลงจากรถ คณะกรรมการและชาวบ้านมอบช่อดอกไม้ที่ทำจากดอกไม้ พืช ผัก ตามฤดูกาลพร้อมการแสดงของคณะกลองยาวหรือการแสดงฟ้อนรำของเยาวชนแล้ว แต่สถานการณ์ต่อจากนั้นเชิญนักท่องเที่ยวเข้าไปในศาลาประชาคม ผู้ใหญ่บ้านกล่าวต้อนรับและเชิญชมวีดิทัศน์แนะนำบ้านวังอ้อและป่าดงใหญ่ เสร็จหน้าใบเตยก่อนการเดินทางเข้าป่าดงใหญ่ให้นักท่องเที่ยวทำภารกิจส่วนตัวเตรียมตัวเดินทาง

รูปแบบการเดินทาง

นักท่องเที่ยวขึ้นรถอีแต็ก โดยจะมีैयाวชนและแกนนำชุมชนและแกนนำชุมชน 2-3 คน กระจายอยู่ในรถทุกคันเพื่ออำนวยความสะดวกและบรรยายวิถีชีวิต เศรษฐกิจ การเกษตร สิ่งที่พบเห็นระหว่างทางเข้าป่าดงใหญ่ จนถึง

ฐานที่ 1 ฐานแผนที่ ที่บอกเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติว่ามีฐานอะไรบ้าง เป็นแผนที่ขนาดใหญ่แสดงที่ตั้งของฐานต่างๆ

ฐานที่ 2 ฐานอนุรักษ์ไก่อป่า จุดเด่นคือเป็นบริเวณที่ไก่อป่าชอบมาคุ้ยเขี่ยหาอาหาร จะมีร่องรอยและมูลของไก่อป่าให้เห็น

ฐานที่ 3 ฐานสมุนไพร จุดเด่นเป็นแหล่งของสมุนไพรนานาชนิด ซึ่งมีสรรพคุณทางรักษาโรค

ฐานที่ 4 ฐานทำลาย มีจุดเด่นอยู่ที่เตาเผาถ่านเป็นฐานที่ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของการตัดต้นไม้ทำลายป่าที่ทำป่าเสื่อมโทรมลงและส่งผลกระทบต่อชุมชน

ฐานที่ 5 ฐานอนุรักษ์ป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่า จุดเด่นอยู่ที่ต้นไม้ขนาดใหญ่และป้ายกฎระเบียบของป่าดงใหญ่

ฐานที่ 6 ฐานถาวรวัลย์ จุดเด่น คือ ความสวยงามแปลกตาของถาวรวัลย์ชนิดต่างๆที่มีความหลากหลายทั้งชนิดนิ่มและแข็ง เปรียบเสมือนเครื่องประดับของป่า

ฐานที่ 7 ฐานลำเขบาย จุดเด่นของบานนี้คือ ลำน้ำที่ใสสะอาด เกาะแก่งกลางลำน้ำที่ไม่ลึกมากเหมาะกับการเล่นน้ำ มีวิวที่สวยงาม

โดยในแต่ละฐานจะมีวิทยากรที่ร่วมไปกับคณะเป็นผู้บรรยาย 7 คน 7 ฐาน ซึ่งบรรยายในแต่ละฐานจะใช้วิธีแบ่งกลุ่มผู้รับผิดชอบกลุ่มละ 5-7 คน ร่วมกันเขียนบรรยายในแต่ละฐาน เขียนเสร็จแล้วนำมาอ่านให้ที่ประชุมใหญ่ฟังเพื่อช่วยกันปรับแต่งคำบรรยายให้ดูเหมาะสม

เมื่อเดินทางถึงฐานที่ 7 ก็เดินทางกลับโดยนั่งรถอีแต็ก นำกลับมาสู่ศาลาประชาคมหมู่บ้านเพื่อทำพิธีบายศรีสู่ขวัญบัพยของชุมชนให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

กรณีพักค้างแรม

เมื่อเดินทางถึงฐานที่ 7 แล้วจะปล่อยให้นักท่องเที่ยวได้เล่นน้ำตามอัธยาศัยจนเย็น ชุมชนจะเตรียมอาหารบางอย่างก็ทำสำเร็จแล้ว เช่น ลาบปลา ต้มหน่อไม้ ส่วนปลาปิ้งหรืออาหารย่างๆ แม่บ้านจะเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ทำอาหารเองด้วยโดยมีกลุ่มแม่บ้านช่วยดูแล

กิจกรรมรอบกองไฟ

ในฤดูหนาวจะใช้เศษซุงเป็นกองไฟ แต่ในฤดูร้อนจะใช้เทียนพรรษาเล่มเล็กและใหญ่แทนแต่จะรอบกองเทียนในฤดูร้อน หลังจากรับประทานอาหารเสร็จจะมีเกมส์สนทนากการสลับกับการเล่าเรื่องวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆของชุมชน จนได้เวลาพักผ่อนก็จะปล่อยให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมตามอัธยาศัย เช่น นอนคุยกัน นอนดูดาว คุยกับชาวบ้าน เผาข้าวหลามทานตอนดึก ตลอดทั้งคืนจะมีตำรวจชุมชนเป็นผู้ดูแลความปลอดภัย ขณะที่ทุกคนนอนในเต้นท์

ล่องเรือ

เข้ารับประทานกาแฟ ขนมปัง ลงเรือพายของชาวบ้านล่องตามลำเขาบายดู วิถีชีวิตของชาวบ้าน ในการหาปลาและการปลูกผักริมฝั่งแม่น้ำ ดูพระอาทิตย์ขึ้นสวยงามมาก

ชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ขึ้นฝั่งดูการปลูกถั่วลิสง พริก สวนผักของเกษตรกรบ้านวังอ้อที่อาศัยน้ำจากคลองส่งน้ำของหมู่บ้าน และเวียนเข้าชมหัตถกรรมเครื่องจักรสาน ของฝากของที่ระลึกและแวะศูนย์สาธิตการตลาดของหมู่บ้าน ก่อนเข้าสู่ศาลาประชาคมหมู่บ้านทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ อวยพรให้ทุกคนเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ ในเวลาประมาณ 10.00 น.

บทบรรยาย 7 ฐาน

หลังจากได้บทบรรยายจากชุมชนแล้วได้นำมาเล่าในการทดลองแต่ละครั้งก็ถูกปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ในส่วนของเทคนิคจะขึ้นอยู่กับบุคคลิกของวิทยากรในส่วนของเนื้อหาความรู้เพิ่มเติม ส่วนใหญ่จะเป็นทีมเยาวชนที่หาข้อมูลจากหนังสือและสอบถามผู้สูงอายุและผู้มีประสบการณ์ในหมู่บ้าน

ฐานแผนที่

ป่าชุมชนดงใหญ่มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,810 ไร่ แบ่งพื้นที่เป็น 2 แปลง คือ เขตพื้นที่ป่าใช้สอยเป็นพื้นที่ด้านนอกรอบ ๆ ป่า 300 ไร่ โดยมีเส้นทางเดินป่าอยู่ 3 เส้นทาง 7 ฐานความรู้ ภายในป่าชุมชนมีกฎระเบียบที่กำหนดโดยชุมชนทั้งหมด 9 ข้อ (ตามแผ่นป้ายที่เขียนไว้) แต่กฎระเบียบของนักท่องเที่ยวก็คือห้ามทิ้งสิ่งของ และเอาต้นไม้ออกจากป่าให้เขาเฉพาะภาพและความทรงจำที่สวยงามกลับไป ทิ้งไว้แต่รอยเท้าเป็นที่ระลึกสำหรับการมาเยือนป่าดงใหญ่

ฐานทำลายป่า

แต่ก่อนป่าดงใหญ่เป็นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ของบ้านวังอ้อและบ้านวังอ้า ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้าน ในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างผิดวิธี พวกกันทำลาย ไม่ว่าจะเป็นการเผาถ่าน ทำไม้แปรรูป เป็นไม้กระดานปูพื้นหรือไม้เสาทำบ้าน เพื่อนำมาขายให้ชุมชนอื่น ตำบลอื่น แม้แต่ในตัวจังหวัดก็มาสั่งไม้ทำโรงสี ชาวบ้านเห็นว่าเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ก็ตัดไม้ทำการแปรรูปขายเพื่อเงินอย่างเดียว โดยไม่ได้คิดถึงอะไรเลย เพราะต้นไม้ในป่าก็มีมากมายเหลือเกิน ชาวบ้านเริ่มทำเป็นอาชีพหลักกันหลายครอบครัวมากขึ้นเรื่อย ๆ

สมัยนั้นนายกัน ทองสันต์ เป็นผู้ใหญ่บ้านก็ยังไม่มีการอนุรักษ์ ชาวบ้านทำมาหากินอยู่กับป่าโดยไม่เข้าใจการอนุรักษ์ เริ่มทำลายป่าไม้กันมากในปี พ.ศ. 2515 ชุมชนก็เริ่มขยายเรื่อย และยังมีคนจากอำเภออื่นเข้ามาตัดไม้ด้วย เช่นมาจากอำเภอม่วงสามสิบ อำเภอเมืองอุบล

แต่ก่อนป่าชุมชนเป็นป่าไม้เบญจพรรณ มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพันธุ์ไม้มากมาย ไม่ว่าจะเป็น ไม้แดง ไม้บก ไม้กระบาก ต้นลำดวน และพืชสมุนไพรหลายร้อยชนิด เช่น ขมิ้นเครือ สามสิบกลีบ เครือลิ้นหมี ลิ้นฟ้า หญ้าหนวดหญ้า ฯลฯ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่อย่างแน่นหนาอย่างพวกนกชนิดต่าง ๆ กระรอก กระแต กระต่าย เก้ง ไก่ป่า ลิง ฯลฯ

การบุกรุกทำลายป่ายังได้ดำเนินการไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะการเผาถ่าน มีการเข้าไปก่อตั้งเตาเผาถ่านเป็นจำนวนมาก การตัดไม้ทำลายป่าโดยจะมีนายทุนเข้ามาสั่งซื้อกันถึงที่เลย ในราคา ต้นละ 25 บาท ชาวบ้านดีใจมากได้เงินง่าย ๆ ไม้แดงต้นหนึ่งได้ 50-100 บาท ชาวบ้านก็ทำกันมากขึ้น วันหนึ่งได้ประมาณ 1-3 รถหลัก เพราะมีนายทุนมาเสนอจ่ายทุกวัน ชาวบ้านก็ดีใจว่าได้เงิน ก็เข้าป่าเพื่อตัดไม้กันมากขึ้นมีประมาณ 50-80 หลังคาเรือน ซึ่งสร้างความเสื่อมโทรมให้กับป่าดงใหญ่มาก

จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2522 นายชม บุญประสิทธิ์ ที่เป็นผู้นำชุมชนในขณะนั้น ก็ได้ทำการกวาดขันในเรื่องการตัดไม้ ทำลายป่า ประกาศห้ามบุคคลทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านเข้ามาทำการตัดไม้ทำลายป่า ในเขตป่าดงใหญ่อีก แต่ก็ไม่ค่อยได้ผลเท่าใดนักเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ทำเป็นอาชีพแล้ว จนต้องมีการใช้กำลังตำรวจในการจับกุม และได้ร่วมกับชาวบ้านบางส่วนขึ้นไปทำลายเตาเผาถ่านที่ตั้งอยู่ในบริเวณป่าดงใหญ่ แต่ก็ยังมีผู้ลักลอบตัดไม้ และล่าสัตว์ป่าอยู่บ้าง ยังไม่หมดสิ้นในขณะนั้นเลย

ฐานอนุรักษ์ป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

ป่าดงใหญ่ก็มีความเสื่อมโทรมลงมาก จากที่เคยมีต้นไม้ใหญ่หลากหลายชนิด ก็ไม่มี เมื่อไม่มีต้นไม้ สัตว์ป่าก็หายไป พืช และสมุนไพรบางอย่างก็หมดไปจากป่า เพราะความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม่เหมือนเดิม จนกระทั่งถึงการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้าน คือ การเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ ทำสวน ก็ประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ ดินไม่มีคุณภาพ เพราะฝนไม่ตกตามฤดูกาลเหมือนทุกๆ ปีที่ผ่านมา สัตว์ป่าที่เคยเป็นอาหารให้กับชาวบ้านกระทั่งเป็นรายได้เสริมก็ไม่มี หายากมากไม่เห็นตัวสัตว์ด้วยเข้าไป พืช ผัก ตามป่าที่เคยมีมากมายก็ไม่มี ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของชุมชน ยิ่งชุมชนมีการขยายตัวทางประชากรมากขึ้น ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กลับมีน้อยลง ก็ความไม่สมดุล สร้างความหวาดกลัวให้ชาวบ้านเมื่อนึกถึงอนาคต เพราะทุกอย่างเริ่มขาดแคลน และมีความยากจนมากขึ้น มากขึ้น จากทุกอย่างที่ชาวบ้านได้รับมาตลอด คือ การพึ่งพาป่า

ท่ามกลางสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวบ้านประสบอยู่นั้น ชาวบ้านก็เลยมารวมตัวกันตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น และหนึ่งในนั้นก็มีกลุ่มที่ต้องการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ด้วย เพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ต้องการดูแลรักษาป่าเนื่องจากเกิดจิตสำนึกว่าตนเป็นผู้ทำลาย เนื่องจากเห็นสภาพป่าดงใหญ่ที่มีความเสื่อมโทรมไปมาก และผลของการเสื่อมโทรมนั้นยังทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวเหมือนแต่ก่อนได้

ผู้นำชุมชนก็เห็นด้วย ให้ความสำคัญ เอาใจจริงเอาใจกับการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ การรวมกลุ่มในการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ของชาวบ้านจึงเป็นผล และในขณะนั้นก็มีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ ในการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ การฝึกอบรมอาชีพให้กับชาวบ้าน กลุ่มการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่จึงกลายเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีคณะกรรมการในการบริหารจัดการ และชาวบ้านทุกคนเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ทุกครั้งมีการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ชาวบ้านทุกคนให้ความสนใจ กระตือรือร้นในการเข้าร่วมทำกิจกรรมทุกครั้ง การรวมกลุ่มในการรักษาป่าดงใหญ่ได้รับความสำเร็จ การรวมกลุ่มในการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ก็ดำเนินไปได้ด้วยดีทุกอย่าง ชุมชนก็มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

คณะกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งจากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน เช่น ครู ผู้ใหญ่บ้าน คนเฒ่าคนแก่ ที่เป็นต้นแบบของชนในชุมชน ได้ตั้งกฎระเบียบการใช้ป่าชุมชน ในการนี้ได้แบ่งป่าชุมชนดงใหญ่ออกเป็น 2 พื้นที่ด้วยกัน คือ พื้นที่ใช้สอยและทำเลเลี้ยงสัตว์ กับพื้นที่การอนุรักษ์แบบยั่งยืน

พื้นที่ใช้สอยและทำเลเลี้ยงสัตว์ จัดให้เพื่อชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนดงใหญ่ และสามารถเข้าไปทำกินในป่าพื้นที่นี้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นพื้นที่ทำกินมาตั้งแต่สมัยพ่อของ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย แล้ว โดยพื้นที่นี้จะอยู่รอบ พื้นที่แปลงที่ 2 คือพื้นที่การอนุรักษ์แบบยั่งยืน

พื้นที่การอนุรักษ์แบบยั่งยืนเป็น พื้นที่ที่คณะกรรมการของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ประกาศให้เป็นป่าหวงห้าม จากการใช้ประโยชน์เป็นเวลา 10 ปี ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ป่าไว้ ไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

ฐานสมุนไพร

ในพื้นที่ป่ามีทรัพยากรที่หลากหลายที่มีคุณประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ทั้งการสร้างรายได้ การใช้สอยในครัวเรือน การใช้เป็นอาหาร และการใช้สำหรับการรักษาโรค ทั้งต้นไม้ สัตว์ป่าและพืชผัก ในจำนวนนี้ สมุนไพร เป็นพืชที่สามารถนำมารักษาโรคได้ แม้ว่าบางครั้งจะไม่หายขาด แต่ก็ยังสามารถทุเลาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปโรงพยาบาล และไม่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายมาก รวมทั้งสามารถเก็บหาได้ตลอดเวลาในป่า โดยชาวบ้านอาศัยความรู้ ภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนที่ถ่ายทอดกันมาในการจดจำ ชนิด ลักษณะ และสรรพคุณของสมุนไพรต่างๆ สำหรับการนำมาใช้รักษาโรคสมุนไพร มีหลายชนิด หลายประเภท วิธีการนำมาใช้ประโยชน์ และสรรพคุณจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความรู้และความชำนาญ ประสบการณ์ของหมอแต่ละคน รวมทั้งแหล่งที่เกิดสมุนไพรแต่ละชนิดก็แตกต่างกันไป ในป่าชุมชนดงใหญ่ มีสมุนไพรมากมายที่ชาวบ้านโดยเฉพาะหมอได้นำมาใช้ในการรักษาในชีวิตประจำวัน เช่น ต้นหมอก ต้นดุกข้าว เครือขมิ้น เครือตากวาง ใช้ลำต้น รักษาโรคประดง ต้นดุกใส ใช้ลำต้นรักษาโรคปวดขา ต้นดอกพุทธรูป ต้นดอกกล้า ต้นนางแจ่น ใช้รากแก้พิษงูกัด เป็นต้น ส่วนต่างๆ ของพืชสมุนไพร เช่น ราก ใบ แก่น ลำต้น สามารถนำมาใช้ในการรักษาโรคได้หลายชนิด โดยการผสมกับตัวยาอื่นๆ เพื่อรักษาอาการต่างๆ เช่น แก้วปัดเมื่อย ปวดศรีษะ ปวดท้อง แก้ไอ อยู่ไฟสำหรับสตรีที่คลอดลูกใหม่ ๆ และชาวบ้านยังมีวิธีการเก็บหาสมุนไพรมาใช้อย่างถูกต้องวิธี ไม่สูญเสียไปจากป่าอีกด้วย

ฐานอนุรักษ์ไก่อป่า

จากความอุดมสมบูรณ์ของป่าดงใหญ่ จะมีต้นไม้ พืช หลากหลายพันธุ์ และสัตว์ป่านับร้อย ๆ ชนิด เช่น กระรอก กระแต กระต่าย เก้ง ไก่ป่า ลิง ฯลฯ เข้ามาอาศัยอยู่และหากินอาหารที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ในป่า และในอดีตเคยมีสัตว์ชนิดหนึ่งเป็นจำนวนมากในป่าชุมชนดงใหญ่ นั่นก็คือ ไก่ป่า เมื่อก่อนนั้นป่าชุมชนดงใหญ่มีไก่ป่าจำนวนมากอาศัยอยู่ แต่จากความเสื่อมโทรมของป่าดงใหญ่ และการล่าของชาวบ้าน ทำให้ไก่ป่า เกือบหมด พอชาวบ้านวังอั้งตั้งกลุ่มการอนุรักษ์ป่าขึ้นนั้น สัตว์ป่าที่ชาวบ้านวังอั้งให้ความสำคัญในการอนุรักษ์มากเป็นพิเศษก็คือ ไก่ป่า เพื่อต้องการให้กลับคืนสู่สภาพเดิม

ไก่อปา มีลักษณะลำตัวที่สวยงาม ขนปีกสีล้วนหลากหลายสวยงาม ไม่ว่าจะเป็นสีดำ ก็ดำเงางาม สีแดง สีส้ม สีเหลือง สีขาว สวยแบบตามธรรมชาติสร้างขึ้น บางคนที่ไม่เคยเห็นอาจเข้าใจได้ว่านกอะไรทำไมคล้ายไก่ ไก่อปาจะอาศัยอยู่ในป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะไก่อปากินพืชเป็นอาหาร ถ้าป่าพื้นที่ไหนมีความอุดมสมบูรณ์ พืช ผัก ผลไม้ป่าก็จะมีจำนวนมาก ไก่อปาก็จะมีจำนวนมาก เสียงขันของไก่อปาจะกังวาน ก้อง ไปได้ทั่วป่า เมื่อชาวบ้านเข้าไปหาอาหารจะได้ยินเสียง ป่าดงใหญ่นั้นนอกจากจะมีเสียงไก่อปาแล้ว เสียงสัตว์ชนิดอื่นก็มีอย่าง เช่น เสียงนก เสียงแมลง เสียงลม เมื่อเข้าไปในป่าดงใหญ่แล้ว จะสร้างความประทับใจแก่ผู้ที่ได้ยิน สร้างความสบายอก สบายใจ เป็นการพักผ่อนที่ดีได้

จากอดีตที่มีการทำลายป่า ของชาวบ้านกันมากนั้น ทำให้จำนวนไก่อปามีจำนวนน้อยมากในป่าดงใหญ่ คณะกรรมการป่าชุมชนดงใหญ่ก็อยากจะทำการอนุรักษ์ไก่อปา เอาไว้ให้คงอยู่ตราบนานเท่านานได้ เห็น ได้รู้จักว่าไก่อปา เป็นยังไง ก็เลยไปหาไก่อปาจากวัดใกล้เคียง มาปล่อยเอาไว้ ในป่าชุมชนดงใหญ่ แต่ว่าวิถีชีวิตของไก่อปาก็ไม่เหมือนไก่อปาแท้ เพราะไก่อปาที่นำมาจากวัดนั้น เคยชินกับการที่คนเอาข้าวมาวางให้กิน มากกว่า ชาวบ้านวังอ้อก็ได้นำสับประรดไปปลูกไว้ในป่าชุมชนดงใหญ่ เพื่อเป็นอาหารแก่สัตว์ในป่าชุมชนดงใหญ่

ฐานถาวรวัลย์

ถาวรวัลย์ในที่นี้ก็คือ เครือไม้ที่มีมืออยู่ตามธรรมชาติ เป็นเสมือนต้นไม้ หรือพืชชนิดหนึ่ง มีแบบเป็นต้นลำต้นขนาดใหญ่ หรือลักษณะเล็ก ๆ เป็นเหมือนต้นพืช ถาวรวัลย์หรือเครือไม้ จะขึ้นมากในป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะว่าเกาะต้นไม้ใหญ่อีกทีหนึ่งถาวรวัลย์ บางคนอาจเข้าใจว่าเป็นงูใหญ่ ไม่เพียงแค่นี้ในความเชื่อของชุมชน ถาวรวัลย์นอกจากบอกความอุดมสมบูรณ์แล้ว ยังสามารถบอกถึงฤดูฝนในการทำนาของชาวบ้าน ได้ด้วย ก็คือเครือยาง ถ้าเครือยางขึ้น (เกาะต้นไม้) ได้สูงมากเท่าใด และผลของลูกยางออกมากตั้งแต่ลำต้นของเครือต้นยาง ก็แสดงว่าปีนี้ฝนจะตกดีตั้งแต่หัวปี คือ เดือนหก (ปลายพฤษภาคม) เป็นต้นไป ถ้าลูกของต้นยางออกที่ปลาย ๆ ต้น ฝนก็จะตกช้าหน่อยตามความสูงที่ลูกยางออก และจำนวนของลูกยางที่ออกก็สามารถบอกได้ว่าฝนจะตกน้อย ตกมากเพียงใด นี่เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของความเชื่อในถาวรวัลย์ หรือเครือไม้ เครือไม้มี 2 ประเภท ดังนี้

1. เครือไม้ประเภทเนื้อแข็ง เช่น เครือหมากผีมัน (เป็นภาษาท้องถิ่น) ลักษณะ เป็นไม้เลื้อยชนิดเนื้อแข็งอาศัยไม้ยืนต้นเลื้อยขึ้น มีผลสีแดงเมื่อสุกเต็มที่ ผลมีวงรีเป็นพวง สามารถรับประทานได้ รสชาติจะออกหวานอมเปรี้ยว นอกจากนี้เครือยังสามารถนำมาทำเครื่องจักรสานได้ เครือหมากคายขาว (ภาษาพื้นบ้าน) จะมีลักษณะ เป็นไม้เลื้อยเนื้อแข็งอาศัยไม้ยืนต้นเลื้อยขึ้น ลักษณะผลมีขนเหมือนเงาะ ผลเป็นวงรีเป็นพวง เมื่อสุกมีผลสีส้มแดง ผลรับประทานได้และยังนำเครือมาจักสานได้เหมือนเครือหมากผีมันด้วย เครือหมากยาง ลักษณะ เป็นไม้เลื้อยเนื้อแข็ง อาศัยไม้ยืนต้นเลื้อยขึ้น ลักษณะผลกลมเป็นพวงสีเขียวเมื่อสุกจะมีสีเหลือง ส้ม แดง รสชาติหวาน เปรี้ยว แล้วแต่ต้น แต่ละต้นจะมีรสชาติต่างกัน

2. เครือไม้ประเภทเนื้ออ่อน เช่น เครือหมากโซ้ย จะมีลักษณะเป็นไม้เลื้อยเนื้ออ่อน อาศัยไม้ยืนต้นไม้ใหญ่เป็นหลัก ลักษณะผลกลมเป็นพวง (คล้ายองุ่น) มีประโยชน์ คือ กินน้ำจากเครือได้ แต่กินผลไม่ได้

ฐานลำเซบาย

เป็นลำน้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 233 กิโลเมตร เป็นลำน้ำที่มีพื้นที่รับน้ำ 3,990 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นลำดับที่ 6 ของลำน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้นน้ำอยู่บริเวณรอยต่อของจังหวัดยโสธร ร้อยเอ็ด และมุกดาหาร ปริมาณน้ำเฉลี่ยในพื้นที่ลุ่มน้ำนี้ 1,530 มิลลิเมตรต่อปี ต้นน้ำสายแรกจะไหลจากรอยต่ออำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร และอำเภอนิคมน้ำคำร้อย จังหวัดมุกดาหาร ผ่านอำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ มาบรรจบกับสายที่สอง ที่ไหลจากอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดและอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ณ บริเวณบ้านหนองเลี้ยว อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และรวมกันเป็นลำเซบายผ่านอำเภห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ อำเภอเขื่อนใน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มาบรรจบกับแม่น้ำมูลบริเวณบ้านทุ่งขุนน้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ลำเซบาย ช่วงไหลผ่านป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่อนใน จังหวัดอุบลราชธานี มีวังน้ำลึกอยู่ 3 แห่ง แห่งแรกชื่อว่า วังอ้อ ลึกประมาณ 7 เมตร ช่วงน้ำหลาก น้ำลึกประมาณ 4 เมตร วังอ้อเป็นวังที่อยู่ใกล้หมู่บ้านที่สุด ชาวบ้านเลยเอามาตั้งชื่อหมู่บ้าน วังที่ 2 เป็นวังน้ำดำ ลึกประมาณ 10 เมตร ช่วงน้ำหลาก หน้าแล้งประมาณ 7 เมตร ที่ชาวบ้านเรียกว่าวังน้ำดำ หน้าแล้งน้ำจะเป็นสีแดง นิดๆ วังที่ 3 เป็นวังใหญ่ ที่ชาวบ้านเรียกว่า วังใหญ่ เป็นวังที่ใหญ่ที่สุด ความลึกประมาณ 23 เมตร ช่วงน้ำหลากหน้าแล้งประมาณ 20 เมตร

ลำเซบายช่วงติดป่าดงใหญ่มีแก่งหินที่สวยงามหลายแห่ง แห่งแรกเรียกว่าแก่งเสือเต้น ที่เรียกว่า แก่งเสือเต้น มีชาวบ้านในสมัยก่อน เขาเห็นเสือเต้นข้ามไปหากินอีกฝั่งหนึ่งของลำเซบายแก่งที่ 2 ชื่อว่าแก่งวังน้ำดำ แก่งที่ 3 ชื่อว่าแก่งงู ที่ชาวบ้านเรียกว่าแก่งงู เพราะมีหินเป็นรูปงู เกิดจากน้ำเซาะหรือเกิดขึ้นเองก็ไม่อาจทราบได้ แก่งที่ 4 ชื่อว่าแก่งตราด เป็นแก่งที่มีตราดหินมากที่สุด มีหาดทรายสวยงามมาก ทุกแก่งจะมองเห็นได้ในหน้าแล้งจากเดือนมีนาคม-พฤษภาคม

ฐานปลวก

แมลงเป็นสิ่งมีชีวิต เป็นสัตว์เล็กๆพบได้ทั่วไป เช่น ในบ้านเรือน ในป่า บนดิน ใต้น้ำ ในน้ำ บนอากาศ เป็นต้น แมลงแต่ละชนิด จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น " ปลวก " เป็นแมลงชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญกัน ชัยนในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยของปลวก เรียกว่า " จอมปลวก " จะพบปลวกในป่าใหญ่ ป่าเล็กในทุ่งนาทั่วไป สังคมของปลวกรู้จัก แบ่งหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ในการทำงาน " ปลวกทหาร " ซึ่งมีเขี้ยวใหญ่ป้องกันศัตรู " ปลวกงาน " มีหน้าที่หาอาหาร และสร้างที่อยู่อาศัยให้เป็นจอมปลวก ปลวกงานมีทั้งตัวผู้และตัวเมีย " ปลวกนางพญา " ไม่ต้องทำงานอะไรมีหน้าที่ออกไข่อย่างเดียว มีตัวอ้วนกลมและใหญ่มาก ปลวกนางพญาจะออกไข่วันละหลายพันฟอง

ปลวก เป็นแมลงที่ตาบอด ไม่สามารถมองเห็นอะไรเลย ปลวกจะอาศัยอยู่ในจอมปลวกที่มีความมืด ปลวกไม่เคยถูกแสงแดด เนื่องจากปลวกไม่เคยถูกแสงแดดทำให้จอมปลวกมีสีขาว ลำตัวปลวกจะนุ่ม

นึ่งไปทั่วตัว ปลวกใช้หนวดเป็นที่นำทางแทนตาที่บอดมองไม่เห็น ภายในจอมปลวกจะมีห้องสลับซับซ้อนมาก

ปลวกตัวเล็กกว่ามด แต่มีความฉลาดและขยันกว่ามด ในปัจจุบันนี้เพราะปลวกอยู่รวมกันเป็นสังคมใหญ่ และขยันช่วยกันทำงานนั่นเอง

พื้นที่ที่มีปลวกอาศัยอยู่มาก จะบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่นั้น เพราะปลวกจะต้องกินน้ำทุกวัน ดังนั้น ได้พื้นจอมปลวกหรือบริเวณใกล้เคียงจะต้องมีแหล่งน้ำ นั่นหมายถึงมีความอุดมสมบูรณ์ตามมาก

4.8 การฝึกอบรมชมรมคหบดี

หลังจากทดลองฝึกปฏิบัติการ การพานักท่องเที่ยวลงพื้นที่แล้ว พบว่าเยาวชนในหมู่บ้านมีความตื่นตัวและสนใจการเป็นคหบดีเป็นอย่างมาก เข้าร่วมกิจกรรมในการทดลองอย่างสม่ำเสมอ แต่มีปัญหาเรื่องการขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการเป็นคหบดี ทางทีมวิจัยจึงได้ประสาน ติดต่อ วิทยากรมาฝึกอบรมเป็นเวลา 2 วัน 1 คืน ในพื้นที่บ้านวังอ้อ โดยมีเนื้อหาในเรื่อง การสื่อความหมายธรรมชาติ จรรยาบรรณของนักสื่อความหมาย การสร้างเส้นทางแผนที่ ลักษณะของกิจกรรม กระบวนการกลุ่ม เทคนิคในการนำเกมส์ โดยใช้กระบวนการ วิทยากรบรรยาย แลกเปลี่ยนอย่างมีส่วนร่วม และการลงฝึกปฏิบัติในพื้นที่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 20 คน เป็นเยาวชน 15 คน ชาวบ้าน 5 คน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

- 1.ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้ความรู้ทางด้านเทคนิค ทักษะในการพูด และวิธีการในการนำกิจกรรม สันทนาการมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้ความรู้เชิงวิชาการ และกล้าที่จะแสดงออก กล้าพูด กล้าซักถามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เข้าร่วมฝึกอบรมและวิทยากร
- 3.ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้ประสบการณ์จากการฝึกอบรมและจะสามารถนำมาใช้ในการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้
- 4.ผู้เข้าร่วมอบรมเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านของตนเองมากขึ้น
- 5.ผู้เข้าอบรมมีความรัก ความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

4.9 การประชุมองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มีการประชุมองค์กรหน่วยงานทั้งส่วนของจังหวัดและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง 2 ครั้ง โดยครั้งแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เสนอแนะรูปแบบ การแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ครั้งที่ 2 เป็นการสรุปผลการดำเนินงานวิจัยและวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นายอำเภอ สำนักงานป่าไม้จังหวัด พัฒนาการอำเภอ ป่าไม้อำเภอ สาธารณสุขอำเภอ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นส่วนตำบล การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันวิจัยโภชนาการมหิดล มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต โรงเรียนบ้านวังอ้อ

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

1.องค์กรหน่วยงานต่างๆให้ความสนใจ ร่วมมือ ที่เนาะรวมถึงผลักดันให้เข้าไปอยู่ในแผนของ อบต. ในปีงบประมาณปีต่อไป

2.โรงเรียนมีความสนใจในการทำงานวิจัยท้องถิ่น

3.มีข้อเสนอจากที่ประชุมของ อบต. โรงเรียนในพื้นที่ที่จะให้มีโครงการเดินป่าศึกษาธรรมชาติของ นักเรียนในกลุ่มโรงเรียน ตำบลหัวดอนในระดับประถมศึกษา งบประมาณจาก อบต. โดยใช้พื้นที่ป่า ชุมชนดงใหญ่บ้านวังอ้อและยุวมัคคุเทศก์ในชุมชน

4.เกิดแนวคิดในการนำสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในหมู่บ้านใกล้เคียงมาวางจำหน่ายในชุมชน (รับฝากขาย) ช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน

4.10 การเสนอแนะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับชุมชนที่มีศักยภาพใกล้เคียงกับชุมชน บ้านวังอ้อ

พบว่าในการเปิดพื้นที่ให้ชุมชน องค์กรต่างๆเข้ามาศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนที่มีพื้นที่ที่มีศักยภาพใกล้เคียงกันในเรื่องของป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์จะมีความสนใจ รูปแบบ กระบวนการดำเนินงาน ทั้งในส่วนของบรรยายตามฐานต่างๆ เทคนิคการสอดแทรกความรู้ การอุปมาอุปไมยให้เกิดจิตสำนึก (อยู่ในบทบรรยาย 7 ฐานความรู้)

ผลการดำเนินกิจกรรม

เนื่องจากกลุ่มต่างๆที่เข้ามาดูงานมาจากหลายพื้นที่ทั้งในและต่างจังหวัด แต่ที่สามารถติดตามผล และรับทราบข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มี 2 หมู่บ้านที่นำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ บ้านวังอ้อไปปรับใช้กับชุมชนของตนเอง คือ บ้านหนองเหล่า ตำบลหนองเหล่า และบ้านหัน ตำบลแดงหม้อ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

4.11 ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

4.11.1 ผลกระทบต่อชุมชน

ด้านบวก

1.ชาวบ้านที่เป็นร้านค้า ร้านอาหาร และกลุ่มที่ทำหัตถกรรม เครื่องจักสานมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ กับชุมชน องค์กรต่างๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงาน

3.ศูนย์สาธิตการตลาดของชุมชนขายของได้มากขึ้น ส่วนผลให้เป็นผลของหุ้นกองทุนป่าชุมชนได้รับการปันผลจะเข้าหุ้นกองทุนป่าชุมชน

4.กลุ่มแม่บ้านมีการรวมกลุ่มกันทำอาหาร เกิดความกระตือรือร้นมาก ได้สมาชิกเพิ่ม

5.ภูมิใจที่เป็นชุมชนต้นแบบในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีคนเข้ามาศึกษาดูงานและมีสื่อโทรทัศน์ รายการต่างๆ มาถ่ายทำ รวมทั้งการได้รับการคัดเลือกจาก สกว. เป็นชุมชนที่ทำงานวิจัยท้องถิ่นที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำวิจัยที่แก้ปัญหาของชุมชน โดยพิมพ์เป็นหนังสือออกมาเผยแพร่ชื่อ “คนวังอ้อเดิมไฟการท่องเที่ยว เปิดตำนานทุกชีวิต ผืนป่าและสายน้ำ”

6.เกิดการร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัย เด็ก,เยาวชน,พ่อบ้าน,แม่บ้าน,ผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน

ด้านลบ

วิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะชุมชนไม่ได้เอารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายแต่เป้าหมายที่แท้จริง คือ การเผยแพร่แนวคิด รูปแบบการดูแลอนุรักษ์ป่าและปลูกจิตสำนึกของคนให้รักป่า แต่ก็มีบ้างบางส่วนที่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น

1.นักท่องเที่ยวมาไม่เต็มจำนวนตามที่ประสานไว้ ชุมชนเตรียมการต้อนรับ อาหารในปริมาณเท่าเดิม จึงทำให้ค่าใช้จ่ายสูง แต่รายรับลดลง

2.ฤดูปิดป่าก็ยังมียกท่องเที่ยวติดต่อมา บางส่วนปฏิเสธไม่ได้ คือ กลุ่มของผู้มาศึกษาดูงานซึ่งเปลี่ยนช่วงเวลาไม่ได้เนื่องจากเกี่ยวข้องกับงบประมาณ ทำให้ชาวบ้านต้องสละเวลาทำนามาต้อนรับ

4.11.2 ผลกระทบต่อป่า

1.นักท่องเที่ยวบางส่วนโดยเฉพาะชาวบ้านจากชุมชนอื่นนำเอาพืชสมุนไพรในป่าดงใหญ่ออกไปด้วย โดยไม่คำนึงถึงกฎระเบียบของป่าชุมชน

2.มีขยะบ้างเล็กน้อยประมาณ 10% ที่ทิ้งในป่าโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เป็นเด็ก / เยาวชน

3.มีต้นไม้เล็กข้างทางบางต้นที่ถูกหัก และมีดอกไม้ที่โดนเด็ดจากต้น

4.11.3 ผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว

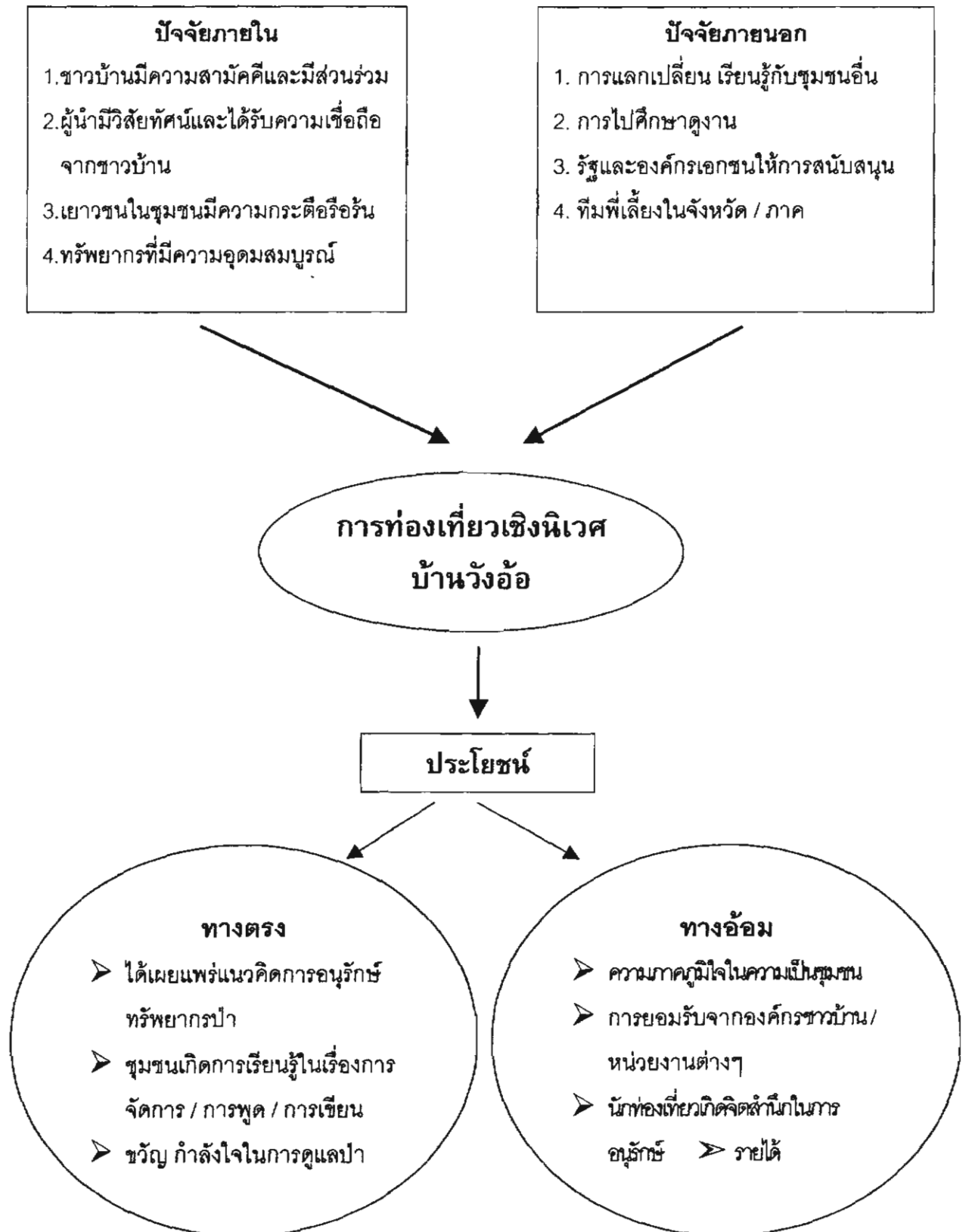
1.ท่องเที่ยวมีความชื่นชมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าของชาวบ้าน มีนักท่องเที่ยวบางคนกลับมาเที่ยวซ้ำอีกครั้งด้วยความประทับใจในความเรียบง่าย อุดมสมบูรณ์ และความมีน้ำใจไมตรีของชาวบ้าน

2.ชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านอื่นที่มาศึกษางานก็ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเห็นประโยชน์ คุณค่าของการทำวิจัยในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

แนวทางการแก้ไขป้องกัน ผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวได้รวบรวมไว้ในข้อเสนอแนะทั้งด้านตัวบุคคล ด้านกระบวนการวิธีการ ในบทที่ 5 แล้ว

สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษา ทดลองปฏิบัติพบรูปแบบในพื้นที่ มีทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกหลายประการที่เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดการเชื่อมโยงกัน นำไปสู่ความสำเร็จในการหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้



4.13 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

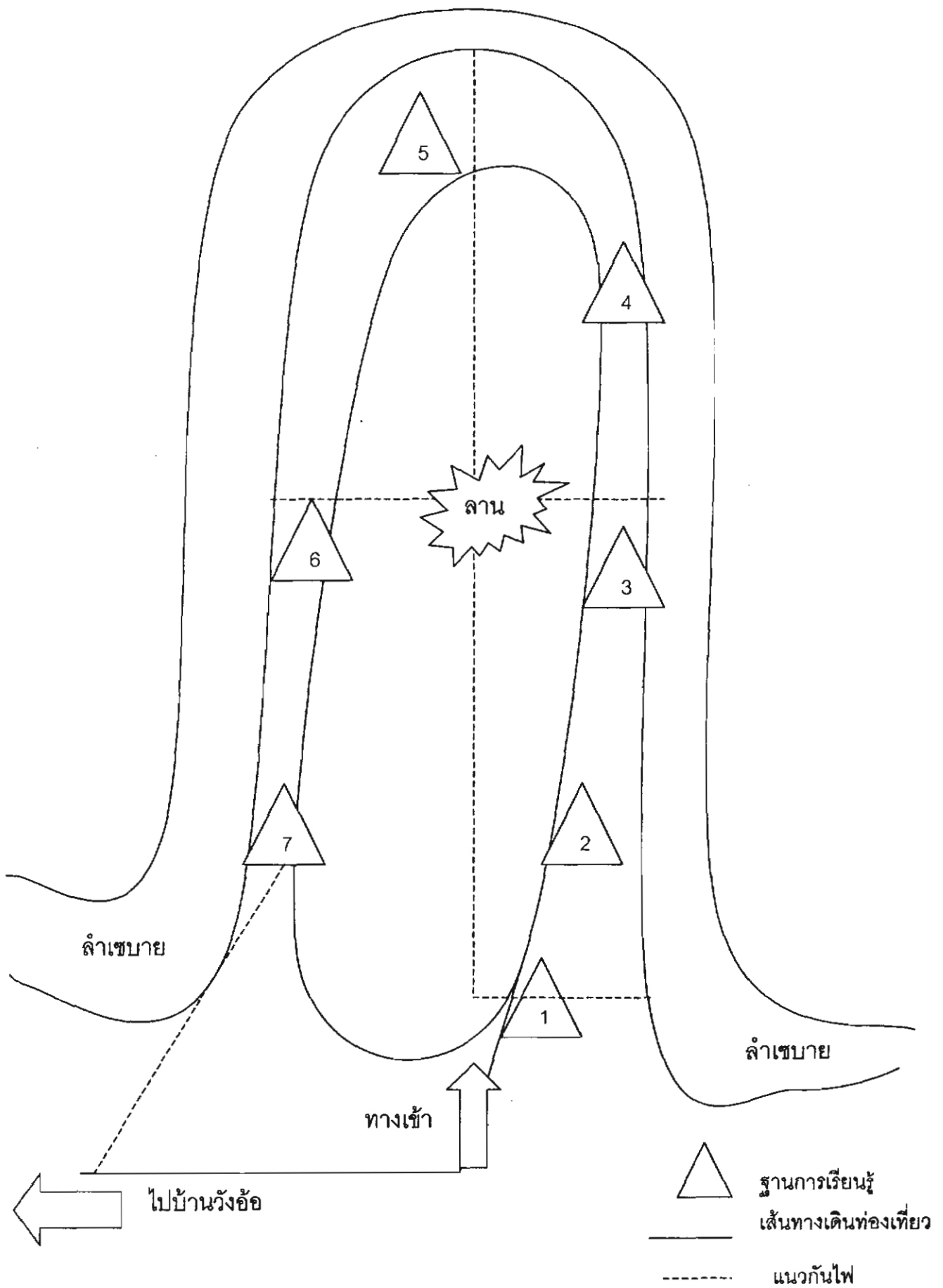
ภายหลังจากการทดลองเปิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปแล้ว 4-5 ครั้ง จึงทำเอกสารเผยแพร่ โดย

- 1.ทำเป็นป้ายพับแนะนำการท่องเที่ยวป่าชุมชนบ้านวังอ้อ แล้วนำไปแจก วาง ไว้ที่ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอเขื่องใน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานราชการในระดับอำเภอเขื่องในสำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 8 สำนักงานป่าไม้จังหวัด
- 2.เชิญองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมสรุปผลการวิจัยและเสนอแนะโครงการวิจัยหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ พร้อมขอให้ช่วยในการประชาสัมพันธ์
- 3.เขียนเรื่องราวและรูปภาพลงในเว็บไซต์ www.Guideubon.com
- 4.ส่งภาพและเรื่องราว ให้หนังสือนิตยสารต่างๆ เชิญชวนให้มาทำสารคดี
- 5.โทรศัพท์เข้าไปในรายการวิทยุในรายการที่คนฟังมากเพื่อประชาสัมพันธ์

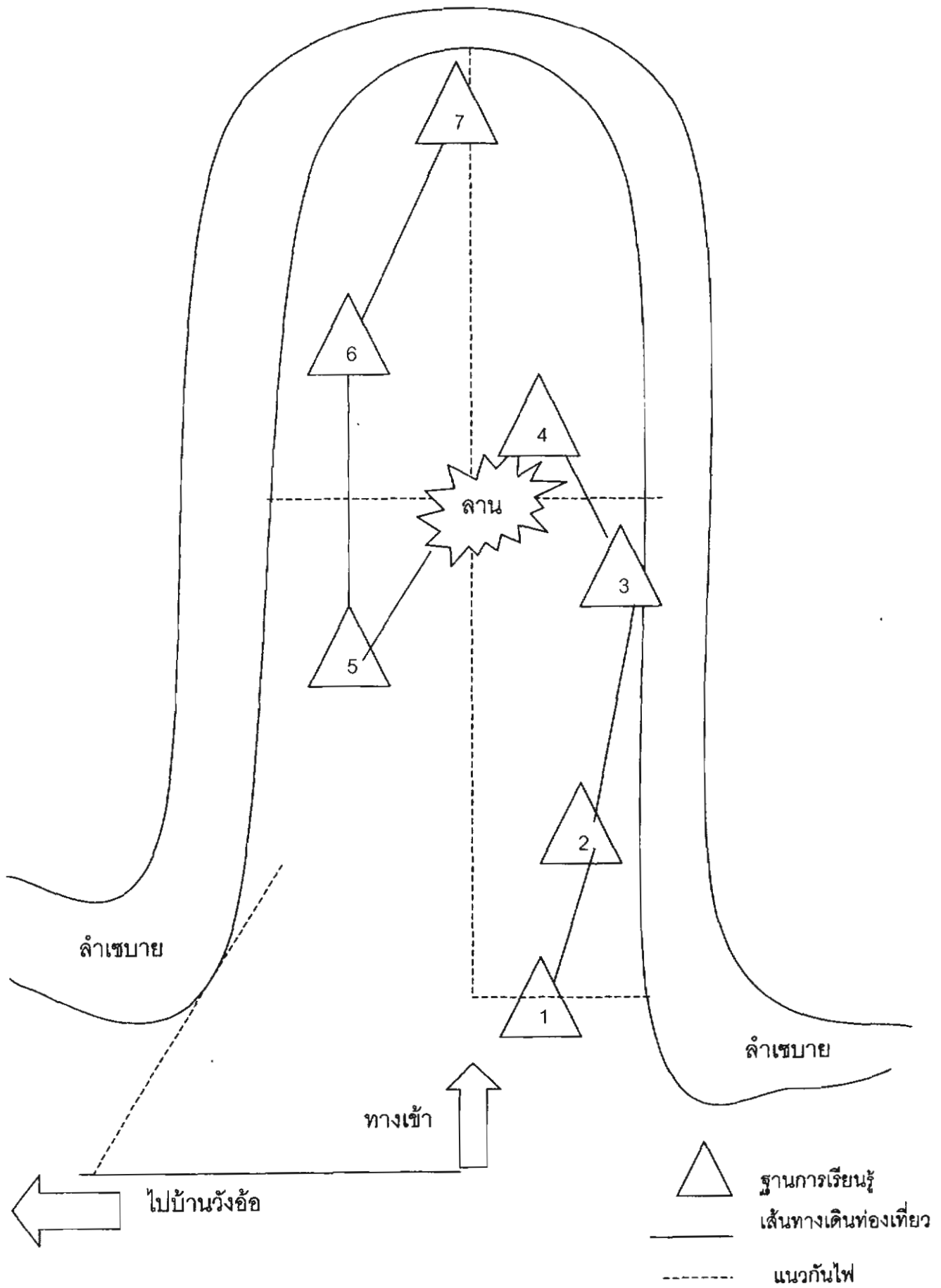
ผลที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (4เดือน)

- 1.มีรายการโทรทัศน์เข้ามาถ่ายทำรายการสารคดี 2 รายการ คือ รายการเที่ยวละไมไทยแลนด์ ของช่อง 3 และรายการชุมชนคนแกร่งของช่อง 5 ซึ่งได้รับข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ www.Guideubon.com และแผ่นพับที่แจกบนศาลากลางจังหวัด
- 2.คณะนักท่องเที่ยวทั่วไป 2 คณะ คือ ชมรมคนรักป่าจังหวัดอุบลราชธานี และกลุ่มรวมมิตรคิด ทำได้รับข้อมูลจากเอกสารแผ่นพับ การคุยโทรศัพท์เข้าไปในรายการวิทยุ
- 3.คณะนักวิชาการ 2 คณะ คือ กลุ่มองค์กรชุมชนและนักวิจัยจากจังหวัดมุกดาหาร และอาจารย์ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับข้อมูลจากหนังสือถอดบทเรียน คนวังอ้อ เดิมไฟการท่องเที่ยว เปิดตำนานทุกชีวิต ผืนป่าและสายน้ำ และแผ่นพับที่แจกไว้ในสถานที่ต่างๆ
- 4.องค์กรชาวบ้านที่เข้ามาศึกษาดูงาน จำนวน 25 คณะ ได้รับข้อมูลจากการแนะนำของเจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดและเอกสารแผ่นพับ
- 5.มีคณะนักท่องเที่ยวมาพักค้างแรม 4 คณะ เป็นชาวบ้านและนักเรียน ได้รับข้อมูลจากชาวบ้าน และรายการวิทยุ

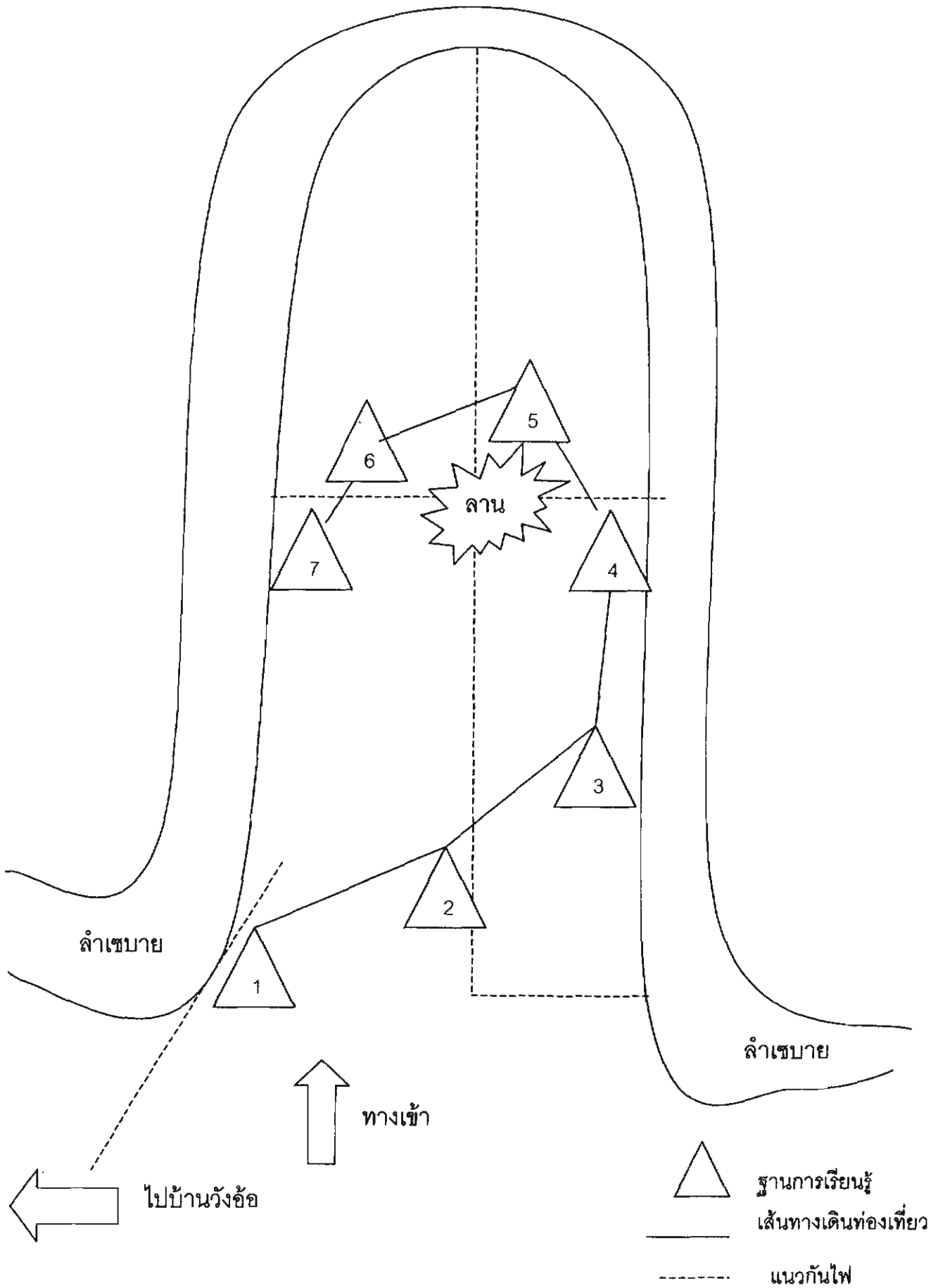
เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เส้นทางที่ 1



เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เส้นทางที่ 2



เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เส้นทางที่ 3



บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอันเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1. เพื่อทำการศึกษาและสำรวจศักยภาพ ข้อจำกัดของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่เหมาะสมที่จะนำมาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านวังอ้อ 3. เพื่อเสนอแนะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ชุมชนที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่คล้ายคลึงกับชุมชนบ้านวังอ้อ 4. เพื่อสร้างให้ชุมชน นักท่องเที่ยว มีจิตสำนึกในการดูแลทรัพยากรป่า 5. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน จากการเก็บข้อมูล สำรวจ ศึกษาดูงาน รวมทั้งการทดลองปฏิบัติของคณะผู้วิจัย 42 คน และชาวบ้านในหมู่บ้านวังอ้อ สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

ศึกษาและสำรวจศักยภาพ ข้อจำกัดของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านวังอ้อ คือ ป่าดงใหญ่ซึ่งมีศักยภาพในระดับปานกลางเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสมุนไพร ต้นไม้ สัตว์ป่าขนาดเล็ก เช่น นก กระรอก กระแต ไก่ป่า ฯลฯ หลากหลายชนิด พื้นที่รอบป่าติดกับลำเซบายมีเกาะแก่งที่สวยงาม สะอาด หาดทรายขาว น้ำใส เป็นป่าที่ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาจากป่าที่ถูกทำลายจนกลับฟื้นคืนมามีสภาพที่อุดมสมบูรณ์ มีกฎระเบียบของป่าชุมชนที่ชาวบ้านช่วยกันเขียนขึ้นมาแล้วปฏิบัติตาม ภายในป่ามีร่องรอยของการถูกทำลาย เช่น เตาเผาถ่านขนาดใหญ่ ตอต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ถูกตัด สิ่งอำนวยความสะดวกภายในป่ามี ถนน ศาลาชมวิวกักฝ่อน ป้ายสื่อความหมาย พื้นที่กางเต็นท์ ชุมดอกเห็ด ห้องน้ำ ตุ่มใส่น้ำ ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะกลมกลืนกับธรรมชาติ และสภาพพื้นที่ การเดินทางเข้าถึงพื้นที่สะดวกสบาย ระยะทางประมาณ 33 กิโลเมตรจากตัวจังหวัด และ 3 กิโลเมตร จากตัวหมู่บ้านถึงป่าชุมชนดงใหญ่ ภายในป่ามีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ข้อจำกัดของป่าดงใหญ่นบ้านวังอ้อก็คือ การที่สามารถเปิดรับนักท่องเที่ยวได้ในฤดูปลายฝนต้นหนาวและฤดูร้อน เนื่องจากถ้าเป็นฤดูฝนป่าจะชื้นมาก ลำเซบายจะขุ่นเลนน้ำไม่ได้ ส่วนเรื่องไม่มีไฟฟ้าชาวบ้านถือว่าดี เพราะทำให้บรรยากาศของป่าเป็นป่าจริง ๆ ต้องใช้เทียน คบไฟ ชีได้ทำให้เกิดแสงสว่าง

จุดเด่นอีกอย่างของบ้านวังอ้อก็คือ ชุมชน ชาวบ้านมีความเข้มแข็งและสามัคคี มีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายและยังคงอยู่แสดงให้เห็นถึงการทำงานที่จริงจังและสามัคคีกันในชุมชน จึงทำให้ป่าบ้านวังอ้อมีความน่าสนใจและน่าศึกษาเรียนรู้

รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาวิจัยพบว่ารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว คือ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติและการพักผ่อนในป่า โดยแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวไว้ 5 กลุ่ม คือ 1. นักศึกษา 2. ประชาชนทั่วไป 3. ผู้มาศึกษาดูงาน 4. เด็กและเยาวชน 5. ผู้มาพักผ่อน แบ่งการจัดการเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบที่ 1. เข้ามาเย็นกลับ แบบที่ 2. พักค้างแรม เส้นทางเดินป่า 7 ฐานความรู้ คือ 1.ฐานแผนที่ 2.ฐานอนุรักษ์ป่า 3.ฐานสมุนไพร 4.ฐานทำลาย 5.ฐานอนุรักษ์ป่าชุมชน 6.ฐานถาวรวัตถุ 7.ฐานลำธาร แต่จะกลุ่มบุคคลแต่ละรูปแบบจะมีการต้อนรับและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

รูปแบบจะไม่ตายตัวสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์และเงื่อนไขของเวลาได้ แต่ที่สำคัญก็คือการให้ความรู้ ความบันเทิง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการปลูกจิตสำนึกของผู้มาเยือนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความผูกพันกับป่าเป็นหัวใจหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ

การเสนอแนะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับชุมชนที่มีศักยภาพใกล้เคียงกับชุมชนบ้านวังอ้อ

จากการติดตามและสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่า มี 2 ชุมชนที่เข้ามาศึกษาดูงาน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนบ้านวังอ้อและนำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับชุมชนของตน คือ บ้านหนองเหล่า ตำบลหนองเหล่า และบ้านทัน ตำบลแดงหม้อ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

ปัญหา อุปสรรค

จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อสามารถแยกได้ 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านตัวบุคคล

1.1 วิทยากรประจำฐานบางคนยังขาดความรู้ในเรื่อง ชื่อ คุณสมบัติของพันธุ์ไม้และสมุนไพรเมื่อนักท่องเที่ยวถามขณะเดินป่าจึงขาดความมั่นใจที่จะตอบคำถาม

1.2 หน่วยงานของตำบลและอำเภอยังไม่ให้ความสำคัญที่จะช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเดินป่าจะเป็นคนนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

1.3 คำวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่เหมาะสม รุนแรง ของนักท่องเที่ยว นักวิชาการบางท่านต่อความรู้สึกของชาวบ้าน เช่น ทำไปทำไมไม่ได้คำตอบแทนทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกกดดัน โกรธ เสียกำลังใจ

1.4 ในฤดูกาลทำนาซึ่งเป็นช่วงปิดการท่องเที่ยวมักจะมีกลุ่มของชุมชนอื่นเข้ามาศึกษาดูงาน บางครั้งปฏิเสธไม่ได้ทำให้ทีมงานบ้านวังอ้อเหนื่อยมากและต้องแบ่งเวลามาต้อนรับนักท่องเที่ยว

2. ด้านกระบวนการวิธีการ

2.1 การประสานงานจากบุคคลภายนอกกับคณะทำงาน องค์กรชุมชนในพื้นที่ที่มีความไม่สะดวก เนื่องจากต้องติดต่อโดยใช้โทรศัพท์มือถือบางครั้งติดต่อได้ บางครั้งติดต่อไม่ได้จึงทำให้การนัดหมายแบบกระชั้นชิดทำไม่ได้

2.2 คณะนักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงานมักมาไม่ตรงเวลาที่นัดหมาย ทำให้ชาวบ้านเสียเวลารอและขั้นตอนการต้อนรับ การเดินป่าต้องเปลี่ยนแปลงทำให้กระชับสอดคล้องกับเวลาที่เหลือ เช่น ต้องตัดการเดินป่าบางฐานความรู้ออกไปทำให้การท่องเที่ยวไม่สมบูรณ์

2.3 เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากกว่าปกติทำให้สินค้าที่ทำจากชุมชน เช่น ตะกร้าไม้ไผ่ เครื่องจักรสานอื่น ๆ มีปริมาณไม่เพียงพอแก่ความต้องการและยังไม่มี ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ของชุมชน

2.4 การทิ้งขยะ การเด็ดดอกไม้ การนำพืชสมุนไพรออกจากป่า

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านตัวบุคคล

1.1 ให้มีการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้เรื่องพันธุ์พืช สมุนไพรและชื่อพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้รู้ในชุมชนรวมทั้งเยาวชนที่ค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนักท่องเที่ยว

1.2 ประสานงาน แจกเอกสารประชาสัมพันธ์และแจ้งในที่ประชุมของหน่วยงานระดับอำเภอ อบต. ถึงความก้าวหน้าของการจัดการท่องเที่ยวเป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และให้เห็นความสำคัญของกิจกรรม

1.3 ชุมชน ชาวบ้านต้องฝึกความอดทนต่อคำพูด เสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เสียกำลังใจ และนำสิ่งเหล่านั้นมาพิจารณาว่าสามารถแก้ไขอย่างไร ได้หรือไม่ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ชุมชนของตนและใช้กระบวนการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนเป็นทาง แก้ปัญหาและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการบอกนักท่องเที่ยวถึงวัตถุประสงค์ของการเปิดป่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ เน้นการสร้างตระหนักในการดูแลทรัพยากรป่าและการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.4 ในฤดูกาลทำนาถ้าปฏิเสธการศึกษาดูงานไม่ได้ จำเป็นต้องใช้รูปแบบการต้อนรับที่เป็นกลุ่ม เยาวชนทั้งหมด รวมทั้งการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวด้วย ในช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คณะกรรมการชุมชนและเยาวชนร่วมกันแลกเปลี่ยนกับผู้มาศึกษาดูงาน ในช่วงฤดูกาลทำนาควรระบุช่วงเวลาที่จะดวกในวันหยุดราชการ

2. ด้านกระบวนการวิธีการ

2.1 การติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอกควรเพิ่มหมายเลขโทรศัพท์พื้นฐานภายในหมู่บ้านที่สามารถฝากข้อความให้รายละเอียดการท่องเที่ยวได้ เช่น บ้านผู้นำชุมชนหรือศูนย์สาธิตการตลาด ซึ่งมีคนอยู่ประจำ

2.2 ในการเตรียมการต้อนรับคณะนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องวางแผนสำรองไว้ด้วย ถ้าคณะนักท่องเที่ยวมาไม่ตรงเวลานัดหมาย

2.3 ผลผลิตสินค้าของชุมชนที่มีไม่มากนักและไม่หลากหลายควรจะประสานงานกับชุมชนข้างเคียงที่มีสินค้าหลากหลายนำมาจำหน่ายที่ศูนย์สาธิตการตลาดของหมู่บ้าน โดยเฉพาะของที่ระลึกที่ขึ้นไม่ใหญ่มาก เช่น ผ้ากาบบัว เครื่องจักสาน กระเป๋า สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเครือข่ายป่าและชุมชนข้างเคียง สร้างความช่วยเหลือซึ่งกันและกันขึ้นใน เครือข่ายชุมชน

2.4 ต้องทำความเข้าใจ ชี้แจงกฎระเบียบในการเดินป่าให้ชัดเจน รวมทั้งข้อห้ามต่างๆ และบทลงโทษ ให้นักท่องเที่ยวรับทราบและคำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

สิ่งที่ชาวบ้านและทีมวิจัยได้เรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการวิจัย

ชาวบ้าน

1. ชุมชนมีพัฒนาการการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น กระบวนการวิธีการนำเสนอข้อมูลของป่าชุมชนในฐานต่าง ๆ ภายในป่า การต้อนรับนักท่องเที่ยว ฯลฯ

2. มีความสามัคคี เข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นหัวใจของการทำงานวิจัยอย่างมีส่วนร่วม

3. ได้รู้จักคำว่าวิจัยและให้ความสำคัญกับงานวิจัยมากเนื่องจากในอดีตจะทำกิจกรรมต่างๆ แบบลองผิด ลองถูก ไม่มีขั้นตอนกระบวนการ แต่งานวิจัยทำให้รู้ว่าการที่จะค้นหาความจริงสิ่งที่ถูกต้อง มีวิธีการทำอย่างไร มีการทดลองพิสูจน์จนแน่ใจจึงนำมาปฏิบัติ

4. ชาวบ้านได้เรียนรู้บริบทของชุมชนของตัวเองอย่างละเอียดจากงานวิจัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งเป็นทีมจดบันทึกและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนและป่าชุมชนของตน

5. ชาวบ้านกล้าพูดและกล้านำเสนอความคิดเห็นของตนต่อที่ประชุม

6.ได้เกิดกลุ่มทำงานซึ่งบางคนไม่เคยสนใจที่จะทำงานส่วนรวมเกิดขึ้นมากมาย จะพบว่า นักวิจัยสุดท้ายแล้วจากอาสาสมัคร 8 คน พอจบโครงการมีทั้งหมด 42 คน

7.เยาวชนในหมู่บ้านเกิดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะเข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก โดยการขอให้มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และพยายามท่องเที่ยวบรรยายตามฐานต่างๆ รวมทั้งการฝึกฝนค้นคว้าจากหนังสือเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นมัคคุเทศก์

8. ได้เห็นความร่วมมือจากโรงเรียน อบต. ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นที่ให้ความสนใจในการที่จะผลักดันและต่อยอดโครงการให้เป็นที่รู้จักและดำเนินงานไปได้อย่างยั่งยืน โดยการมีโครงการที่จะสนับสนุนงบประมาณในส่วนให้โรงเรียนในชุมชนได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษารวมชาติที่ป่าชุมชนบ้านวังอ้อ

9.ได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น

10.ได้มีโอกาสได้หันกลับมาวิเคราะห์ตัวเอง วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อเสริมจุดอ่อนและรักษาจุดแข็งของตัวเองไว้

11.เกิดความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในชุมชนจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ หากไม่มีการวางแผนและศึกษาอย่างรอบคอบ

ทีมวิจัย

1.เกิดการนำความแตกต่างของแต่ละบุคคล แต่ละความคิดมาแลกเปลี่ยนและพัฒนาเป็นความรู้ใหม่

2.งานวิจัยสามารถขยายผลทางความคิดและเนื้อหาออกสู่ประเด็นอื่นได้ เช่น ขณะทำงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวทีมวิจัยบางส่วนก็จะอยากให้นำการท่องเที่ยวป่าชุมชนและองค์ความรู้ที่ค้นพบเข้าไปสอนและทำกิจกรรมกับเด็กนักเรียน จึงอยากจะรู้ว่าจะนำไปอย่างไรจึงจะได้ผลในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกของการรักและหวงแหนป่าของชุมชน

3.ทำให้การทำงานรู้จักการวางแผนและสรุปงานในแต่ละกิจกรรม เห็นประโยชน์และนำมาแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป

4.เห็นความสำคัญของการฝึกความอดทน อดกลั้น เมื่อมีการวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่ถูกใจ เน้นการแลกเปลี่ยนไม่ใช่ เวที ได้วาทีกัน

5.เกิดการเรียนรู้และเป็นโอกาสให้ได้ทำงานที่ฝึกเป็นวิชาการผสมกันไปกับการปฏิบัติการ

6.เชื่อมั่นและทำให้เกิดความคาดหวังภูมิใจในื่องานที่ทำว่าจะไม่เป็นขยะทางวิชาการเป็นงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ได้ เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย

7.ได้มีโอกาสค้นพบศักยภาพของชาวบ้านหลายคนที่มีความสามารถและความรู้ในพื้นที่ในเรื่องการทำงานวิจัย

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

1. ควรทำการวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเส้นทางเดียวกัน เพื่อเชื่อมโยงให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เชื่อมโยงและมีความหลากหลายเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว
2. ควรพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้านให้มีความสามารถเป็นยุวมัคคุเทศก์ ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดและทำกิจกรรมสันตนาการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรผลักดันให้โรงเรียน ครู จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนในการดูแลอนุรักษ์ป่า
4. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนในด้านวิชาการ เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพร ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น เพื่อให้มีองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นในชุมชน

บรรณานุกรม

- กกร ชินะวงศ์. 2543. **อัตลักษณ์ท้องถิ่นกับกลไกการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.**
วารสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย :ปีที่ 3 (ฉบับที่ 2).
 มีนาคม - เมษายน 2543 (13-15)
- จิระวัฒน์ ญาณโสภณ. 2543. **การตลาดกลยุทธ์สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.**
วารสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย. ปีที่ 3 (ฉบับที่ 2).
 มีนาคม - เมษายน 2545. (9-12)
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. 2543. **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง.** พิมพ์ครั้งที่ 4.
 กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ปรีศนี ทิพย์รักษา, ผู้แปล. 2543. **ป่าไม้กับการบรรเทาความยากจน : ประสบการณ์จากเอเชียโดย ดร.โรเบิร์ต ฟิชเชอร์.** เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องบทบาททรัพยากรป่าไม้กับการบรรเทาปัญหาความยากจน :14 ธันวาคม 2543. (อัดสำเนา)
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2543. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า.** กรอบคิด ข้อจำกัด และการวิเคราะห์ทางเลือก. **วารสารป่ากับชุมชน.** ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน แห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีระวัฒน์ ปทุมสโร (บรรณาธิการ) :2540. **การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.** พิมพ์ครั้งที่ 5.
 กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย :127 - 130.
- ศรีเพ็ญ ดุรงค์เดช. 2539. **หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน.**
วารสารป่ากับชุมชน. ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน แห่งภูมิภาค เอเชีย แปซิฟิก
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . ปีที่ 3 (ฉบับที่ 6) . มิถุนายน 2539 : 18-20 .
- สินธุ์ สโรบล. มปป. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : เส้นทางสู่ความเข้มแข็งของชุมชน.**
 (อัดสำเนา)

สุรศักดิ์ ภาคผล. 2538. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. เอกสารประกอบโครงการศึกษาดู
งานศูนย์วิจัยเกษตรสมุนไพรหุบเขาแรงคอย. กลุ่มพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต ตุลาคม 2538.
(อัดสำเนา)

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เจาะลึก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทรัพยากรป่าพงไพรและการเปลี่ยนแปลง

- สภาพทรัพยากรป่าพงไพรในอดีต (สภาพอากาศ ลักษณะดิน ชนิดพันธุ์พืช ลักษณะความหลากหลายของพืชพันธุ์และสัตว์ป่า การใช้ประโยชน์จากป่า วิธีการดำรงชีพของชุมชน)
- สภาพทรัพยากรป่าพงไพร ยุคถูกทำลาย (ลักษณะความหลากหลายของพันธุ์และสัตว์ป่าที่หายไป สภาพดิน สภาพแหล่งน้ำ การใช้ประโยชน์จากป่า)
- สภาพทรัพยากรป่าพงไพรในปัจจุบัน (สภาพป่า ความหลากหลายของพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ลักษณะและสภาพของดิน สภาพแหล่งน้ำ)
- สาเหตุแห่งการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ (ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ป่าพงไพรถูกทำลาย)

ส่วนที่ 2 ข้อมูล วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

- วัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน
- ความเชื่อที่เกี่ยวกับป่า ต้นไม้ สัตว์ป่า
- พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความเชื่อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการก่อตัวและพัฒนาการของคณะกรรมการป่าชุมชนพงไพร

- สาเหตุที่ทำให้เกิดแนวคิดในการดูแลรักษาป่า
- การรวมตัวของแกนนำ (วิธีการก่อตั้งคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการความร่วมมือของชุมชน)
- การยอมรับของชุมชน
- ผลจากการที่ได้ไปศึกษาดูงาน
- ผลจากการที่คนมาศึกษาดูงาน
- แหล่งงบประมาณที่ได้รับ
- หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนระยะแรก
- ความภูมิใจสูงสุดในการทำงาน
- ผลที่เกิดจากการดูแลรักษาป่าในส่วนตัว

ส่วนที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานการบริหารจัดการป่าชุมชน

- รูปแบบการบริหารจัดการป่าชุมชน (รูปแบบ การเลือกคณะกรรมการ ผู้นำ)
- การประชุม (กรรมการกับสมาชิก ระยะเวลาในการประชุม)
- การกำหนดการใช้ประโยชน์จากป่า (กฎระเบียบข้อที่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น)
- ปัญหาอุปสรรคในระยะแรก
- วิธีการแก้ไข
- ผลการแก้ไข
- เทคนิคการทำงานของชุมชน
- โครงสร้างอำนาจในการบริหาร (กลุ่มผู้นำภายในชุมชน ภายนอกชุมชน ผลประโยชน์ อำนาจการตัดสินใจ)
- ความสัมพันธ์ของคน ป่า และสัตว์ป่า (ความสามารถในการดำเนินงานที่มีความสำคัญ ทำให้คนอยู่ร่วมกันกับป่าและสัตว์ได้)
- กฎระเบียบของป่าชุมชนคงใหญ่ (การได้มาของกฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อควรปฏิบัติ)

ส่วนที่ 5 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมป่าชุมชน

- การร่วมแสดงความคิดเห็น / ความต้องการของชุมชน (การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม การเสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการ)
- การร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (การลาดตระเวน การปลูกป่า การทำแนวกันไฟ การต้อนรับคนมาดูงาน การบริจาคสิ่งของ)
- การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากกิจกรรม (ประโยชน์ทางตรง ประโยชน์ทางอ้อม)
- การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบ (การเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบ การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก)

ส่วนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

คู่มือการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว
(Ecotourism Site Analysis Form)

คำอธิบายคู่มือ

- คู่มือจัดทำขึ้นเพื่อเป็นบรรทัดฐานและกรอบในการตัดสินใจในการประเมินแหล่งท่องเที่ยว คู่มือนี้ใช้ร่วมกับ แบบฟอร์มบันทึกการ - 1 “ การวิเคราะห์ประเภทแหล่งเที่ยวนันทนาการ ตามหลักเกณฑ์ของ Recreation Opportunity Spectrum และศักยภาพของทรัพยากรนันทนาการ “
- วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการจำแนกเขตการจัดการพื้นที่และเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แหล่งนันทนาการหรือแหล่งศึกษาธรรมชาติ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยว

- การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตและที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ให้เก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้
 - ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
 - แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง (รัศมี 10 กม.)
 - ชื่อพื้นที่อนุรักษ์
 - ที่ตั้ง ได้แก่ ตำบล อำเภอ จังหวัด
 - ขอบเขตแหล่งท่องเที่ยว
 1. เก็บตำแหน่งขอบเขตแหล่งท่องเที่ยว เป็นพิกัด UTM จาก GPS อย่างน้อย 4 แห่ง
 2. ถ้าเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ให้เก็บตำแหน่งจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดทางและตลอดเส้นทางเป็นระยะๆให้ห่างกันไม่เกิน 500 เมตร โดยประมาณ
- สเกทซ์ขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยว / เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ทำการประเมิน (หมายถึงจุดที่วัดตำแหน่งขอบเขต ลงในภาพสเกทซ์ด้วย) ขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวหมายถึงบริเวณที่ตั้งของทรัพยากรหลัก (Key resource) และครอบคลุมบริเวณที่นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์ sinvประกอบกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวหลักนั้น

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

1. กลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว () แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ () แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ให้เลือกหัวข้อที่ตรงมากที่สุด
 - ☐ น้ำตก
 - ☒ ป่าไม้

- | | |
|--|---|
| ☐ ทุงหญ้า | ☐ ภูเขา/ เนินผา |
| ☐ หน้าผา | ☐ ถ้ำ |
| ☐ ธรณีฐาน | ☐ ลำน้ำ |
| ☐ แอ่งน้ำ / อ่างเก็บน้ำ / ทะเลสาบ | ☐ บ่อน้ำร้อน |
| ☐ ชุมชน/ วัฒนธรรม | ☐ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ |
| ☐ พื้นที่พัฒนา/ เขตบริการ | ☐ อื่นๆ โปรดระบุ..... |

3. ลักษณะเด่นของพื้นที่ / ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์

.....

.....

.....

4. กิจกรรมที่สามารถดำเนินได้ในพื้นที่

- () เดินป่าศึกษาธรรมชาติ
- () ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรม

5. ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว (เลือกทุกประเภทที่มี)

- ☐ ถนนลาดยาง / ซีเมนต์ มีทางระบายน้ำ
- ☐ ถนนดิน
- ☐ ลานจอดรถ บดอัด / ลาดผิว ไม่มีทางระบายน้ำ
- ☐ ทางเดินเท้าลาด / เสริมผิวทาง
- ☐ ทางเดินยกระดับ (board walk)
- ☐ สะพาน
- ☐ ม้านั่ง / เก้าอี้
- ☐ ศาลาชมวิว
- ☐ ระบบน้ำใช้
- ☐ ระบบกำจัดขยะ
- ☐ ห้องสุขา
- ☐ ลานกางนอนป้อมยาม
- ☐ ป้ายสื่อความหมาย

- ☐ เรือนแถวสำหรับผู้มาเยือน
- ☐ บ้านเดี่ยวสำหรับผู้มาเยือน
- ☐ พื้นที่ทางเดิน
- ☐ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก
- ☐ ถนนลาดยางซีเมนต์ไม่มีทางระบายน้ำ
- ☐ ลานจอดรถ บดอัด/ ลาดผิว มีทางระบายน้ำ
- ☐ ลานจอดรถไม่มีการบดอัด/ลาดผิว
- ☐ ทางเดินเท้าไม่ลาด/ ไม่เสริมผิวทาง
- ☐ รั้ว/ รวเกาะ
- ☐ ทำจุดเรือ/ แพ
- ☐ ชุ่มดอกเห็ด
- ☐ ไฟส่องสว่าง
- ☐ ถังขยะ
- ☐ ระบบบำบัดน้ำเสีย
- ☐ ห้องอาบน้ำ
- ☐ อาคารสนับสนุน เช่น โรงเก็บพัสดุ ฯลฯ
- ☐ ป้ายให้ข้อมูล / บอกทิศทาง
- ☐ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ☐ เรือนแถวสำหรับเจ้าหน้าที่
- ☐ บ้านเดี่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่
- ☐ ร้านอาหาร
- ☐ ส่วนประกอบอื่นๆโปรดระบุ.....

6. การบำรุงดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก (ตามข้อ 5) และสภาพพื้นที่ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์

ระดับคะแนน	ตัวชี้วัด
1	ไม่มีการบำรุงรักษา หรืออยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก

2	บำรุงรักษาน้อย พบเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพพื้นที่ในสภาพทรุดโทรมมากกว่าร้อยละ 50
3	บำรุงรักษาปานกลาง พบเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกในสภาพทรุดโทรมบ้างค่อนข้างน้อย ร้อยละ 20 – 50
4	บำรุงรักษาค่อนข้างดีถึงดี พบเห็นความทรุดโทรมค่อนข้างน้อย ร้อยละ 20 – 50
5	บำรุงรักษาดีมาก สภาพพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในสภาพดี สามารถและใช้สอยได้ดี

7. ความเหมาะสมของแบบอำนวยความสะดวกโดยภาพรวม

ระดับคะแนน 5 หมายถึงมีความเหมาะสมมาก และ 1 หมายถึงไม่มีความเหมาะสม

ระดับ	1	2	3	4	5
☐ ความเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่					
☐ ความกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ / สภาพที่ตั้งของพื้นที่					
☐ ความปลอดภัย					
☐ ประโยชน์ใช้สอย					
☐ ความสะดวกในการบำรุงรักษา					
☐ ความอ่อนไหวต่อพฤติกรรมทำลาย					
(ยากต่อการทำลาย หมายถึง มีความเหมาะสมมาก)					
☐ การใช้วัสดุท้องถิ่น					
☐ การรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปะของท้องถิ่น					

8. ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว

8.1 สิ่งดึงดูดความสนใจในระยะสายตา / ความสวยงามของทรัพยากรท่องเที่ยว (attraction)

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ- ค่อนข้างต่ำ	1	ลำน้ำที่ไม่มีน้ำไหลหรือไหลช้า/ จนถึงหยุดนิ่ง ไม่มีสภาพภูมิทัศน์ที่น่าสนใจ ประกอบหรือเป็นดินแฉะ/โคลนตลอดปี น้ำไม่ใสสะอาดมีสิ่งสกปรกหรือสารมลพิษปะปน และมีสภาพภูมิทัศน์แบบธรรมดาหรือไม่กลมกลืนกับธรรมชาติปรากฏอยู่ในสายตา
ปานกลาง	2	มีน้ำตกขนาดเล็ก หรือมีลำน้ำเล็กซึ่งสภาพภูมิทัศน์ค่อนข้างสวยงาม หรือ มีลำน้ำไหลรวดเร็วแต่สภาพภูมิทัศน์ธรรมดาไม่มีจุดเด่นสวยงาม หรือ มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามแต่ไม่โดดเด่น หรือ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และ/หรือ วัฒนธรรม แต่ มีสภาพภูมิทัศน์ที่ไม่สวยงาม/ โดดเด่น
สูง	3	มีสภาพแวดล้อมที่มีองค์ประกอบของ ทะเลสาบอ่างเก็บน้ำ หนองบึง ซึ่งสามารถประกอบกิจกรรมนันทนาการอย่างน้อย 2 ชนิด ภูเขาหรือเนินเขา และสภาพภูมิทัศน์ที่โดดเด่นสวยงามเป็นพิเศษ มีถ้ำ หรือมีลำน้ำที่มีน้ำไหล และมีน้ำตกสวยงามปรากฏอยู่ในสายตา หรือ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และ/หรือวัฒนธรรมและมีสภาพภูมิทัศน์สวยงามประกอบ

8.2 สภาพภูมิอากาศ

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	อุณหภูมิอากาศโดยเฉลี่ย ร้อน – ร้อนมาก (32 องศาเซลเซียสขึ้นไป) ไม่มีลมพัด อากาศไม่ถ่ายเท และร้อนชื้น
ปานกลาง	2	อุณหภูมิอากาศส่วนใหญ่ค่อนข้างร้อน (25-32 องศาเซลเซียสขึ้นไป) อากาศถ่ายเทได้ดี
สูง	3	อุณหภูมิอากาศเย็นสบาย (ต่ำกว่า 25 องศาเซลเซียส) มีลมอ่อนๆพัดอากาศถ่ายเทดี

8.3 ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	สภาพป่าไม่อุดมสมบูรณ์ ปรากฏร่องรอยการทำลาย หรือความเสื่อมโทรมอย่างชัดเจน
ปานกลาง	2	สภาพป่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีร่องรอยการถูกทำลายบ้างเล็กน้อย สภาพป่าไม่เป็นตามธรรมชาติ (สวนป่า)
สูง	3	สภาพป่าอุดมสมบูรณ์ ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย หรือการเสื่อมโทรมใดๆ ต้นไม้ขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ, มีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นมีค่าหายาก ใกล้เคียงพันธุ์ปรากฏ

8.4 ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	ไม่มีโอกาสพบเห็นสัตว์ป่าทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก อาจพบนกบ้างบางชนิดที่พบเห็นทั่วไป ไม่เกิน 10 ชนิด ในการดูนกแต่ละครั้ง
ปานกลาง	2	มีโอกาสพบเห็นสัตว์ป่าขนาดเล็ก และนกไม่เกิน 20 ชนิด ในการดูนกแต่ละครั้ง
สูง	3	มีโอกาสพบเห็นสัตว์ป่าและร่องรอยทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่หรือสัตว์ใกล้สูญพันธุ์หรือนกจำนวนมากกว่า 20 ชนิด ในการดูนกแต่ละครั้ง

8.5 ขนาดของเนื้อที่สำหรับประกอบกิจกรรม/ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	มีเนื้อที่จำกัดมาก ไม่สามารถพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานได้เพียงพอ
ปานกลาง	2	เนื้อที่ค่อนข้างจำกัด
สูง	3	มีเนื้อที่ค่อนข้างมาก สามารถรองรับการขยายตัวได้ในอนาคต

8.5 ร่มเงาจากต้นไม้ (shade)

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	ไม่มีร่มเงาจากไม้สูงใหญ่
ปานกลาง	2	มีร่มเงาบ้าง 20- 40 จากไม้สูงใหญ่ไม่ผลัดใบ หรือ มีร่มเงาปกคลุมมากกว่า 40 แต่เป็นไม้ผลัดใบ
สูง	3	มีร่มเงาของไม้ไม่ผลัดใบ มากกว่า 40

8.6 พืชปกคลุมดิน (plant cover)

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	ชนิดพืชคลุมดินไม่หลากหลายและไม่หนาแน่น (น้อยกว่า 30 เปอร์เซ็นต์) แต่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้
ปานกลาง	2	ชนิดพืชคลุมดินหลากหลายและความหนาแน่นค่อนข้างดี (30 – 80 เปอร์เซ็นต์) หรือชนิดพืชมีความหลากหลายดีแต่ความหนาแน่นยังไม่ดีนัก (น้อยกว่า 30 เปอร์เซ็นต์)
สูง	3	ชนิดพืชคลุมดินมีความหลากหลายดีมากและความหนาแน่นสูง (มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์)

8.7 หาดทรายหรือชายฝั่งตั้งแต่ระดับน้ำขึ้นไป 20 เมตร

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	โคลน หิน
ปานกลาง	2	กรวด
สูง	3	ทราย

8.8 ความพยายามของหาดหรือบริเวณชายฝั่งที่สามารถประกอบกิจกรรมได้

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	ยาวน้อยกว่า 10 ม.
ปานกลาง	2	ยาว 10 – 15 ม.
สูง	3	ยาวมากกว่า 50 ม.

8.9 สีของน้ำและความขุ่น (color and turbidity)

ระดับคะแนน		ลักษณะบ่งชี้
ต่ำ	1	ขุ่นจัด มีสีน้ำตาลแก่ มองเห็นในระยะไม่เกิน 10 ซม.
ปานกลาง	2	ขุ่นแต่มองเห็นในระยะไม่เกิน 1 เมตร และเมื่อตักขึ้นมาดูยังมีความใส
สูง	3	ใสมองเห็นในระยะลึก 1 เมตร

ตอนที่ 3 การประเมินปัจจัยสำหรับจำแนกประเภทของแหล่งนันทนาการตามหลักการของ ROS

9. ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทางและการเข้าถึง (Accessibility)

9.1 ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ง่ายและสะดวกมาก
2	ค่อนข้างง่าย
3	ค่อนข้างยาก
4	ลำบาก
5	ลำบากมาก

ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากจุดแรกที่เข้าถึงหมู่บ้านไปยังแหล่งท่องเที่ยวประมาณ.....นาที

9.2 ชนิดและระยะทางของเส้นทางที่ไปสู่แหล่งท่องเที่ยว (เริ่มต้นบันทึกข้อมูลจากจุดแรกที่เข้าถึงพื้นที่หมู่บ้านไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดเริ่มต้นเส้นทางเดินป่า)

ประเภทของเส้นทาง.....พาหนะ.....ระยะทาง.....เมตร / ก.ม

ประเภทของเส้นทาง.....พาหนะ.....ระยะทาง.....เมตร / ก.ม

ประเภทของเส้นทาง.....พาหนะ.....ระยะทาง.....เมตร / ก.ม

9.3 ประเภทของเส้นทางและพาหนะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว (วิเคราะห์จากจุดเริ่มต้นเข้าหมู่บ้านถึงแหล่งท่องเที่ยว)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	☐ ถนนไฮเวย์ คอนกรีตหรือลาดยาง 4 เลน ขึ้นไป มีเกาะกลางแบ่งถนนชัดเจน ☐ พาหนะทุกชนิด
2	☐ มีถนนลาดยาง 2 เลน มีไหล่ถนน ☐ ยานพาหนะได้ทุกชนิด
3	☐ ถนนลาดยางแคบ ไม่มีไหล่ถนน รถพ่วงวิ่งสวนกันได้ หรือเป็นถนนลูกรังเข้า/ออกได้ทุกฤดูกาลและ/ หรือเส้นทางเดินเท้า ☐ ยานพาหนะทุกประเภท ยกเว้นรถบัสขนาดใหญ่
4	☐ ถนนลูกรังที่ไม่สามารถเข้า-ออกได้ทุกฤดูกาลและ/ หรือ ถนนดินที่ใช้พาหนะที่ไม่ใช้เครื่องยนต์และ/ หรือ เส้นทางจักรยาน และ/ หรือ เส้นทางเดินเท้า
5	☐ ไม่มีถนนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ต้องเดินเท้ามากกว่า 1500 เมตร เส้นทางเดินเท้าที่ไม่มีการพัฒนา

9.4 ระดับการพัฒนาของเส้นทางที่ไม่ใช้ยานยนต์ (ถ้าไม่มีปรากฏ ไม่ต้องนำมาพิจารณา)

เส้นทางเดินที่มี ☐ พัฒนาอย่างมาก ระยะทาง.....เมตร
☐ พัฒนาบ้าง ระยะทาง.....เมตร
☐ พัฒนาลittleมากถึงไม่พัฒนา ระยะทาง.....เมตร

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	เส้นทางเดินเท้า/ จักรยานที่พัฒนาแล้วอย่างมาก พบมากกว่าร้อยละ 80 ของระยะทางเส้นทางทั้งหมดเดินสะดวกและง่ายต่อคนทุกกลุ่มทุกวัย
2	เส้นทางเดินเท้า/ จักรยานที่พัฒนาแล้วอย่างมาก พบตั้งแต่ร้อยละ 50 –80 ของระยะทางเส้นทางทั้งหมด
3	เส้นทางเดินเท้า/จักรยานที่พัฒนาแล้วอย่างมาก พบน้อยกว่า ร้อยละ 50 และ/หรือ เป็นเส้นทางที่พัฒนาบ้าง พบประมาณร้อยละ 50 หรือน้อยกว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการป้องกันอันตรายจากการเดินทางบนเส้นทาง เช่น ขึ้นบันได รวเกาะ
4	เป็นเส้นทางที่มีการพัฒนาบ้าง พบมากกว่า ร้อยละ 50 ของระยะทางทั้งหมด
5	เส้นทางเท้าที่ไม่ได้รับการพัฒนามากกว่าร้อยละ 80 (ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นไม่ได้ลาดพื้นผิวและทำลายสิ่งอำนวยความสะดวก ประเภทสะพาน หรือราวเกาะได้) เส้นทางไม่ชัดเจน ขนาดเล็ก นักท่องเที่ยวต้องดูแลความปลอดภัยด้วยตนเอง

9.5 ระยะทางของเส้นทางเดินเท้า วิเคราะห์จากจุดสุดท้ายที่รถเข้าถึง

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	เดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวระยะทางน้อยกว่า 20 เมตร จากที่จอดรถ
2	การเดินทางไม่เกิน 100 เมตรจากบริเวณที่จอดรถ
3	การเดินทางไม่เกิน 1,500 เมตร
4	การเดินทางมีระยะทางมากกว่า 1,500เมตร จากบริเวณที่จอดรถ
5	ต้องเดินเท้าไปบนเส้นทางเดินที่ไม่ได้พัฒนา มีระยะทางการเดินมากกว่า 1,500 เมตร

10. ความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่

10.1 ระดับความเป็นธรรมชาติและรูปลักษณะการพัฒนา

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ความเป็นธรรมชาติน้อยมาก มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติอย่างเห็น

	ได้ชัดเจน (บอกได้ถึงความเป็นธรรมชาติอย่างชัดเจน) ไม่กลมกลืนและเป็น การพัฒนาอย่างถาวร ระดับการพัฒนาสูง- สูงมากในรูปแบบ
2	ยังมีความเป็นธรรมชาติบ้าง แต่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติ และ/ หรือสร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีการพัฒนาแบบถาวรมากกว่า ร้อยละ 80 แต่กลม กลืนกับธรรมชาติ ระดับของการพัฒนาปานกลาง- สูง มีสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นฐานที่จำเป็นและเพื่อความสะดวกสบาย
3	มีสภาพความเป็นธรรมชาติค่อนข้างสูง แต่ยังมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนธรรมชาติ อยู่บ้างซึ่งยังพบเห็นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวในลักษณะทั้งถาวร และไม่ถาวรหรือทั้งถาวร โดยสัดส่วนการพัฒนาที่ไม่ถาวรมีสูงกว่า การพัฒนาอยู่ ในระดับปานกลาง
4	ความเป็นธรรมชาติสูง มีการปรับเปลี่ยนธรรมชาติบ้างแต่น้อยมาก แทบไม่ สามารถระบุได้ มีการปรับเปลี่ยนในลักษณะไม่ถาวร สามารถกลับคืนสู่ความเป็น ธรรมชาติได้ไม่ยาก
5	ความเป็นธรรมชาติสูง ไม่มีสิ่งใดแปลกปลอม ไม่มีการพัฒนาใดๆ เว้นแต่เส้นทาง ที่เข้าถึงซึ่งยังคงความเป็นธรรมชาติ (เส้นทางที่ไม่มีการพัฒนา)

10.2 ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนา

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนามีมากกว่า ร้อยละ 50 ของเนื้อที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง หมด
2	ขนาดของเนื้อที่ที่มีการพัฒนาประมาณร้อยละ 21 – 50
3	ขนาดของเนื้อที่ที่มีการพัฒนาประมาณร้อยละ 11 – 20
4	ขนาดของเนื้อที่ที่มีการพัฒนาประมาณร้อยละ 10 หรือน้อยกว่า แต่ยังพบเห็น พื้นที่ที่มีการพัฒนาอยู่
5	ไม่มีพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นและเพื่อความสะดวกสบายมาก สำหรับคนทุกประเภท
2	สะดวกสบายปานกลาง – มาก เน้นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ป้องกันอันตรายแก่นักท่องเที่ยว และความสะดวกสบาย เช่น ห้องสุขา ศาลานั่งพักผ่อน ถึงขยะ
3	เน้นความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ เช่น รวบรวมขยะ ข้ามน้ำ ถึงขยะ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและจำกัดจำนวน
4	เน้นการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ และป้องกันอันตรายสำหรับนักท่องเที่ยวบ้าง
5	ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เว้นแต่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเส้นทางเดินป่า อาจจะพบสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทป้ายสื่อความหมายในบริเวณจุดเริ่มต้นเส้นทางและจุดปลายทาง

11. ปัจจัยโอกาสพบปะผู้คน (Social Encounter) วัดจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่พบเห็นในแหล่งท่องเที่ยว ขณะทำการวิเคราะห์โดยประมาณจำนวน.....คนกลุ่ม ระยะเวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....นาที (อย่างน้อยต้องใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 20 นาที)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	พบเห็นบ่อยครั้งมาก ประมาณมากกว่า 50 กลุ่มต่อชั่วโมง
2	พบเห็นบ่อยประมาณ 30-50 กลุ่มต่อชั่วโมง
3	พบเห็นบ้างประมาณ 11-20 กลุ่มต่อชั่วโมง
4	พบเห็นน้อยประมาณ 2-10 กลุ่มต่อชั่วโมง
5	ไม่พบเห็นเลย หรือน้อยกว่า 2 กลุ่ม

12. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

- 12.1 การพบเห็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมไม่เหมาะสม (กิจกรรมที่ขัดกับหลักการ
การจัดการพื้นที่อนุรักษ์กิจกรรมที่ส่งผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม
ที่รบกวนนักท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นต้น)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	พบเห็นมาก (มากกว่า 30% ของนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมในพื้นที่)
2	พบเห็นค่อนข้างมาก (ประมาณ 21 – 30% ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมในพื้นที่
3	พบเห็นปานกลาง (ประมาณ 11 – 20 % ของนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมในพื้นที่)
4	พบเห็นประปราย (ประมาณ 1 – 10 % ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมในพื้นที่
5	ไม่พบเห็น

ผลกระทบจาก นักท่องเที่ยว/ จากกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าที่สังเกตเห็นได้ (visible impact)

โดย 5 หมายถึงรุนแรงมาก และ 1 หมายถึง ปรากฏน้อยมาก – ไม่ปรากฏ

ผลกระทบที่ปรากฏ	ระดับ จาก การ ประเมิน					
☐ พืชพรรณที่หัก / เด็ด	5	4	3	2	1	ไม่มีความเห็น
☐ ลูกไม้ขนาดเล็กถูกเหยียบ						
☐ การปะปนของไม้ต่างถิ่น						
☐ สัตว์ป่าถูกรบกวน						
☐ ดินพังทลาย (เปอร์เซ็นต์รากไม้โผล่ ร่องรอยการพังทลายของดิน)						
☐ สารแขวนลอยในน้ำ						
☐ ของเสียมมนุษย์						
☐ กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์						
☐ การบดบังทัศนียภาพโดยสิ่งปลูกสร้าง						
☐ ความขัดแย้งระหว่างกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ (ระหว่างกิจกรรมท่องเที่ยว						

เที่ยวด้วยตนเอง)						
☐ ขยะ (ปริมาณ)						
☐ อื่นๆ						

ตอนที่ 4 การกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมของการจัดการและใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

14 กิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตามลำดับ

14.1

14.2

14.3

15 ระดับการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม โดยประมาณ (เลือกตอบเฉพาะประเภทการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับพื้นที่)

15.1 สำหรับการใช้ประโยชน์ในลักษณะเข้าไป - เย็นกลับ คน / วัน

15.2 สำหรับการใช้ประโยชน์ในลักษณะพักค้างแรมในบ้านพัก คน / คืน

15.3 สำหรับการใช้ประโยชน์ในลักษณะตั้งค่ายพักแรม คน / คืน

16 ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น ที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา (พิจารณาจากข้อจำกัด)

สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว / ป้องกันผลกระทบจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์

16.1 สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับผู้มาเยือน "

16.2 สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการเรียนรู้และศึกษารวมชาติ "

16.3 สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้มาเยือน "

17 ข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ (ถ้ามี)

18 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเรื่องการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (สภาพปัจจุบันเหมาะสมมากน้อยอย่างไร)

19 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการควบคุมดูแลการใช้พื้นที่ของนักท่องเที่ยว

21 ข้อเสนอแนะในการจัดการดูแลป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยว

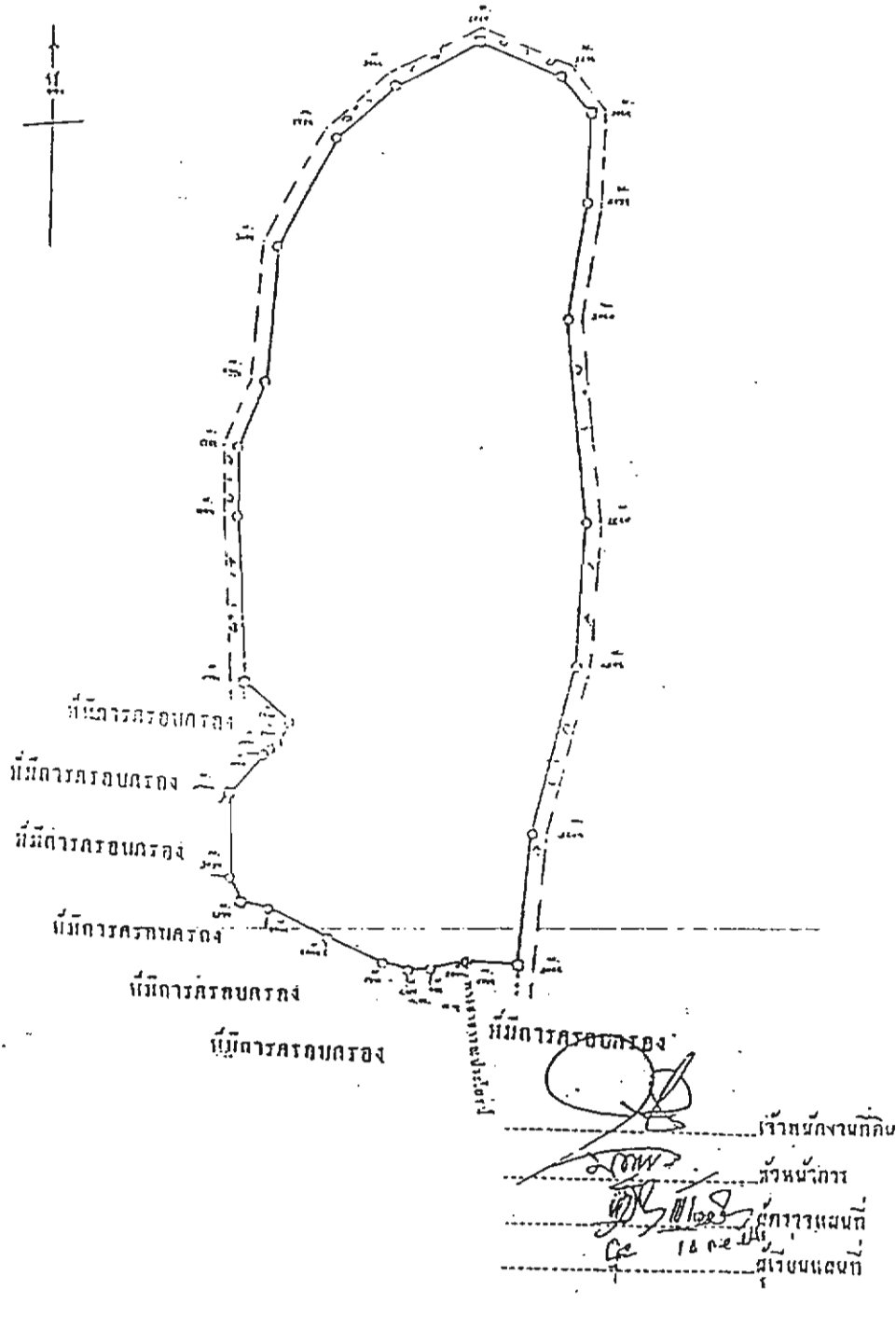
22 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

รูปแผนที่

มาตราส่วนในกระดาษ ๑: -

มาตราส่วน ๑: ๑๖,๐๐๐

101



101

ภาพที่ 3 รูปแผนที่แสดงอาณาเขตของป่าชุมชนวังอ้อ - วังถ้ำ ในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

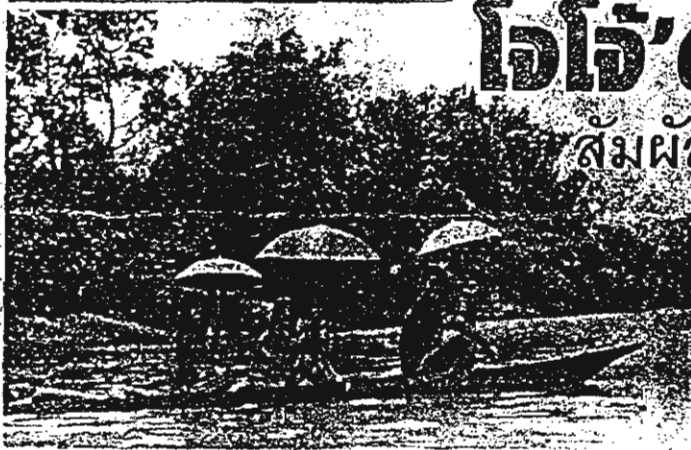


รู้สึกงงครับ ชาวบ้านก็พยายามเอาใจใส่เราอย่างดี ตอนผูกข้อมือก็ให้พรด้วย
รู้สึกอบอุ่นอย่างบอก ไม่ตกเลยครับ”

หัตถ์ - โจโจ ไมออกชิ- บอกว่า สิ่งที่ทำให้เขาประทับใจการเดินทางครั้งนี้ คือวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ไม่เคยล้มล้มมาก่อน ถือว่าเป็นสิ่งดีที่คนรุ่นเก่า

ไอ้โง่'ทะเลบนอีสาน

นารชนกริชให้
 ขาวขาว
 นานทีนบงรวมตัว
 ก็นทราโครงการโน
 ทพรานคาวรอนโน
 หลวง เป็นการปลุก
 เป่า ไปได้เห็นความ



มาเป็นแขกรับเชิญให้รายการ "เที่ยว
ละไม...ไทยแลนด์" ทำเอานึกแสดงหนุ่มลูกครึ่งอารมณ์
ดี "โจโจ้ นีโออิกซ์" ประทับใจไปไม่น้อย เพราะทาง
รายการได้พาไปสัมผัสวิถีชีวิตและธรรมชาติทั้งงาม
ของชาวไทยอิสาน ที่จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสิ่งที่เจ้า
ตัวโตไปนั้นนั่นแหละ ไม่ว่าจะเป็นการแปลงโฉมเป็นลูก
อีสานเป็นชาวชนบทถิ่น และชนบทอีกต่างหาก ก็ไม่
แปลกใจเลย

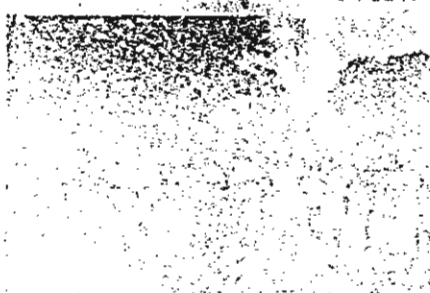
ตั้งใจของชาวบ้านว่า มีความตั้งใจจริงในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกันปลูกป่า ซึ่งผมคิดว่าโครงการนี้ต้องประสบความสำเร็จ เพราะเขาร่วมมือร่วมใจกัน เกือบจะสมบูรณ์แล้ว หากอย่าง



เด็ยวคือ เงินเท่านั้น
คือว่าเป็นความประ-
ณี ไม่รู้ว่าเป็นเงินหรือไม่

นางสาว วิไล โสโสมพิสิ์ อดีต น.ส.ส.
พรรคกิจราษฎร์ประคับพาร พรรคกิจราษฎร์ประคับพาร
ซึ่งขณะนี้ถูกพรรคกิจราษฎร์ประคับพาร งดเว้น
ซึ่งนอกจากจะโดนไล่ใจแล้วยังมีสิทธิ์ถูกดูว่า "คุณแม่น้อง"
ม.ล.สรลล จิราธิวัฒน์ และ "น้อง" ปวีณา ภิรมย์ มา
อีกทั้งยังมีน้องๆ ไม่ได้จากการกรรณการหรือการปลูกป่า
ไปร่วมด้วย ทั้งโทรทัศน์ของทั้งนางใจนอกจากจะได้
เที่ยวแล้วยังมีแถมอนุรักษธรรมชาติ

มีการตั้งแผนป้องกันเองๆ ตามจุดต่างๆ เพื่อลดภัยจากภาวะอุทกภัยน้ำท่วมทำให้ได้ความทรงจำไปด้วย ถือว่าการไปทรมานโคลมนครสวรรค์ด้วยตัวเองแท้จริง เพราะได้ลงมือเจอได้เป็นๆ มีการทรมานกองกองไฟ ได้เห็นการทะเลาะต่างๆ ของชาวบ้าน เพราะได้รวมอะไรไว้ได้หมดและทำงานเยอะมาก เป็นพรทิตลนุกูลสถาน วันสุดท้ายมีการทำพิธีบวงสรวงด้วย ธงถือว่าเป็นครั้งแรกสำหรับผม ผมไม่เคยเจอพิธีกรรมแบบนี้

[illegible]

ก่อนจะไปถึงจุดนี้ ผมต้องขอขอบคุณ คุณ

[illegible]

ไว้บ้างที่เราเรียนไว้ให้มัน
ท่องเทียบอย่างที่ผม
โดยไปอย่างนั้นมันมี
เดิมมากกว่า และคนที่
กลืนตาม แต่ก็เป็น
มันมีคนท้วงขึ้นมา
ว่ามันผิดพอสมควร

คณาจารย์และบุคลากร

จะเป็นคนปาร์ตี้มาก ไม่
อด จะคอยถามว่า ต้อง

หรือโรนีย์ ลามากมัย
ในหัวทกๆ คนโดยเป็น
พจนานุกรมบอกตรงคน

ประทับใจ คิดตามรม
หายาก เทียบละไม...

นายณัฐพงศ์ ทรัพย์นิรันดร์
เลขที่ 21 ม.บ.บ.

ประวัตินักวิจัยหลัก

ชื่อ นางสาว กาญจนา ทองทั่ว

อายุ 41 ปี

การศึกษา ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปริญญาโท คณะพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

ประสบการณ์การทำงาน

- นักวิชาการผลิตภัณฑ์อาหาร ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง (ปี 2526-2530)
- อาจารย์พิเศษคณะเกษตรศาสตร์และอุตสาหกรรมเกษตร
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี (ปี 2530-2538)
- อาจารย์พิเศษคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (ปี 2543-ปัจจุบัน)
- คณะทำงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) จังหวัดอุบลราชธานี (ปี 2540-2542)
- คณะทำงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ภาค 6 (ปี 2540-2542)
- ทีมพัฒนาโครงการ กองทุนเพื่อสังคม จังหวัดอุบลราชธานี (SIF) (ปี 2542 – 2543)
- วิทยากรหลักสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี (ปี 2542-2543)
- วิทยากรทบทวนมหาวิทยาลัยโครงการบัณฑิตอาสา (ปี 2542-2543)
- ผู้ประสานงานประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี
- คณะทำงานองค์กรชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ฝ่ายติดตามและประเมินผล
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- คณะกรรมการมูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต อุบลราชธานี (ปี 2535-ปัจจุบัน)
- เจ้าของธุรกิจร้านอุบลโฟโต้ (ปี 2530 – ปัจจุบัน)

ประวัติผู้ช่วยนักวิจัย

ชื่อ นางชุติมา จันทร์มณี

อายุ 37 ปี

การศึกษาปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงาน

- หัวหน้าศูนย์บริการ บริษัทดีทีแฮล์ม จำกัด (ฝ่ายวิศวกรรม) สาขาอุบลราชธานี (ปี 2538 - 2540)
- ผู้ประสานงานอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญ (ปอธ.)เขตเลือกตั้งที่ 6
โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง
จังหวัดอุบลราชธานี (ปี 2542 – 2543)
- อาสาสมัครจัดการการเลือกตั้ง (อสต.) (ปี 2543)
- ทีมพัฒนาโครงการ กองทุนเพื่อสังคม จังหวัดอุบลราชธานี (SIF) (ปี 2542 – 2543)
- คณะทำงานฝ่ายกิจกรรม ประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบัน)
- เภรณูปถัมภ์อาสาสมัครรัฐธรรมนูญ (อสร.)จังหวัดอุบลราชธานี (ปี 2542-ปัจจุบัน)
- กรรมการกลุ่มสหอาสา (ปี 2542—ปัจจุบัน)
- เจ้าหน้าที่สำนักงานและต่างประเทศ มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต Nature Care
จังหวัด อุบลราชธานี (ปี 2543 - ปัจจุบัน)

ประวัติผู้ช่วยนักวิจัยชาวบ้าน

ชื่อ นายสีหา มงคลแก้ว

อายุ 38 ปี

การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น กำลังศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี

- ประสบการณ์ทำงาน
- ประธานกลุ่ม อสม. บ้านวังอ้อ
 - ประธานปทุมชนบ้านวังอ้อ วังถ้ำ
 - กรรมการปทุมชน จ.อุบลราชธานี
 - กรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผลคณะทำงานองค์กรชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี
 - กรรมการกองทุนสัจจะหมู่บ้าน
 - คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
 - กรรมการกองทุนประสิทธิภาพพืชไร่
 - กรรมการกองทุนประมงหมู่บ้าน

ชื่อ นายวิชัย กอมณี

อายุ 39 ปี

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 กำลังศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี

- ประสบการณ์ทำงาน
- รองประธานปทุมชนบ้านวังอ้อ วังถ้ำ
 - กรรมการปทุมชน จังหวัดอุบลราชธานี
 - กรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผลคณะทำงานองค์กรชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี
 - กรรมการกองทุนสัจจะหมู่บ้าน
 - คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
 - กรรมการกองทุนประสิทธิภาพพืชไร่
 - กรรมการกองทุนประมงหมู่บ้าน

สิ่งอำนวยความสะดวก

- ★ สถานที่กางเต็นท์พักค้างแรม
- ★ เรือพายชาวบ้านสำหรับล่องลำน้ำเขบย
- ★ รถเด็กเตี้ย สำหรับเดินทางเข้าป่าชุมชน
- ★ ไกด์นำเที่ยว
- ★ วิทยากรชุมชน
- ★ อาหารพื้นบ้าน
- ★ ห้องน้ำ

สนใจติดต่อที่

- ☺ มูลนิธิรักษามรดกชาติเพื่อชีวิต
เลขที่ 8 ซอย 3 ถนนแจ้งสนิท ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทร/โทรสาร 0-4528-1145
- ☺ นายสีหา มงคลแก้ว ประธานป่าชุมชนวังอ้อ-วังถ้ำ
บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน
จังหวัดอุบลราชธานี โทร 09 - 5839223
- ☺ นายสมเกียรติ ศรีสมุทร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน
จังหวัดอุบลราชธานี
โทร 01 - 5799393
- ☺ นายเกษตร กอเมย์ ประธานกรรมการ บริษัท
องค์การบริหารส่วนตำบลหัวดอน
บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน
จังหวัด อุบลราชธานี
โทร 01 - 8777896

การเดินทาง

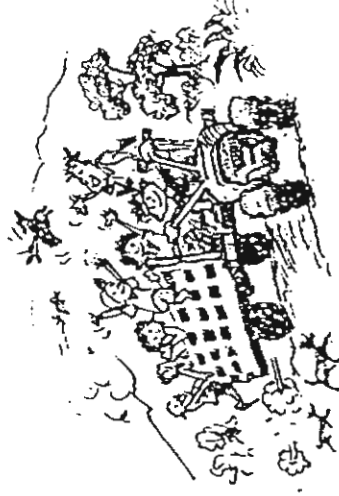
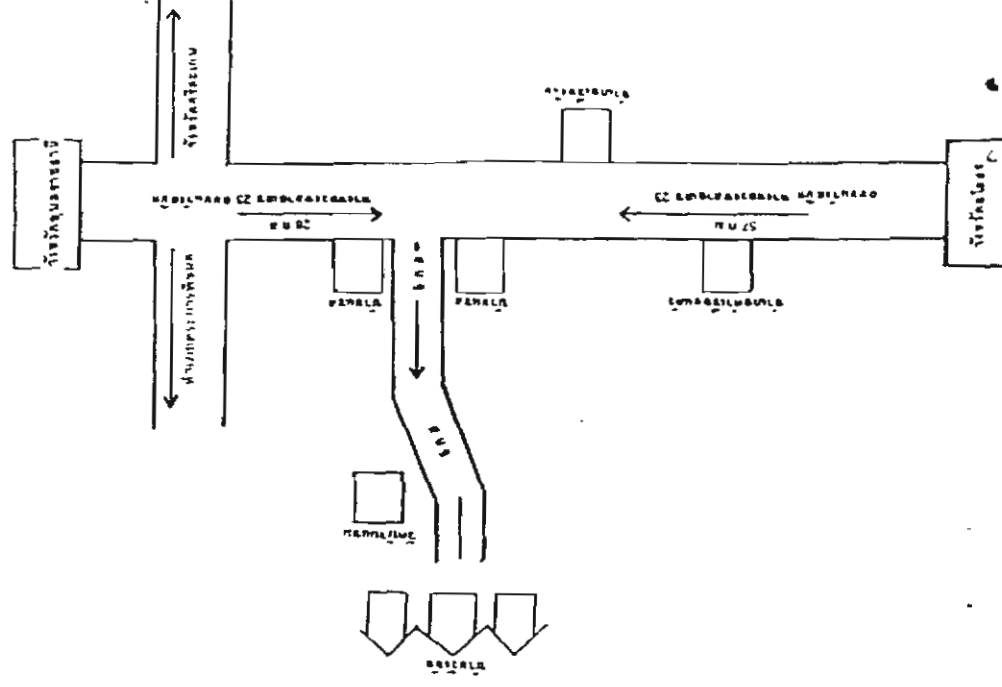
- ① รถโดยสารประจำทางเข้าหมู่บ้าน จุดขึ้นรถ
จังหวัดหนองพนม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
เวลารถออก 13.00 น.
- ② รถยนต์ส่วนบุคคล เดินทางตามถนนแจ้งสนิท
สายอุบลราชธานี - เขื่องใน - ขุขันธ์ ระยะทาง
ประมาณ 33 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอดสาย

เที่ยวป่าศึกษาธรรมชาติ
เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชน

บ้านวังอ้อ

ตำบลหัวดอน
อำเภอเขื่องใน

จังหวัดอุบลราชธานี





พิธีบวงสรวงในวัดบ้านหนองบัว (ไม่มีการบวงสรวงแต่มีพิธีบวงสรวง)
ในโอกาสการบวงสรวงพระพุทธรูปในวัดบ้านหนองบัว (วัดบ้านหนองบัว) อำเภอเมืองหนองบัว



การบวงสรวงพระพุทธรูปในวัดบ้านหนองบัว (ไม่มีการบวงสรวงแต่มีพิธีบวงสรวง)
โดยมีภาพถ่ายทำจากพระพุทธรูปในวัดบ้านหนองบัว (วัดบ้านหนองบัว) อำเภอเมืองหนองบัว



အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်း
ရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော



အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော
အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော အသိုက်အဝန်းတိုင်းရှိသော



សាកលវិទ្យាល័យ វិទ្យាសាស្ត្រ បុគ្គលិកស្រាវជ្រាវ និង គណៈកម្មាធិការ ពិសោធន៍



អង្គការសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ ក៏ដូចជាសហគមន៍អន្តរជាតិ ក៏បានប្រកាសថា ក្រុមហ៊ុននេះ គឺជាអ្នកប្រកួតប្រជែងដ៏ធំបំផុត។



ภาพกิจกรรมการแสดงของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ในโอกาสที่โรงเรียนบ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้รับรางวัลชนะเลิศ
การแข่งขันการแสดงของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ครั้งที่ 1



ภาพการแสดงของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ในโอกาสที่โรงเรียนบ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้รับรางวัลชนะเลิศ
การแข่งขันการแสดงของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ครั้งที่ 2



พิธีเปิดงานนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนโรงเรียนวัดป่าสัก (วัดป่าสัก) ปีที่ 4
และพิธีมอบรางวัลแก่นักเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันวาดภาพ



กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม



กิจกรรมการประชุมสรุปผลการดำเนินงานและวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว
ระหว่างเจ้าหน้าที่ ชาวบ้านมอญ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง



นายศรีสุวรรณทิพย์ทองเทียวก่อนกลับ